

Nota van zienswijzen ontwerp Omgevingsvisie gemeente Moerdijk 2040

Oktober 2023

Dit document geeft een samenvatting van de zienswijzen die zijn ingebracht ten aanzien van de ontwerp Omgevingsvisie gemeente Moerdijk 2040. Daarnaast is de reactie van de gemeente opgenomen op de ingebrachte punten en de wijze van verwerking in de omgevingsvisie. Tot slot zijn er naast de wijzingen naar aanleiding van de ingekomen zienswijzen ook nog enkele ambtshalve aanpassingen opgenomen.

Ziens wijze	Samenvatting zienswijze	Beantwoording zienswijze
1	Wijkvereniging Langeweg, namens 97 inwoners	
1.a	Wij dringen erop aan om in de omgevingsvisie af te zien van de voorgenomen extra aansluiting van knooppunt Zonzeel richting Zevenbergen. Wij zijn unaniem van mening dat deze voorgestelde ontwikkeling niet in het belang is van de gemeenschap. - De gemeenschap heeft de afgelopen jaren te maken gehad van een opeenstapeling van negatieve ontwikkelingen (aanleg HSL, verbreding A16, aanleg LPM, horizonvervuiling door plaatsing windmolens). - Het toevoegen van de extra aansluiting zorgt naar verwachting voor meer verkeersdruk, wat de luchtkwaliteit en verkeersveiligheid verslechtert. De veiligheid van de kinderen, die naar school fietsen voor onderwijs, staat hier op het spel. - De huidige layout van de provinciale weg is niet geschikt om nog meer verkeer te verwerken. - De vereniging heeft herhaaldelijk verzocht om de aanleg van een kruispunt (met verkeerslichten) of rotonde, voor veilige oversteekmogelijkheden.	Een extra aansluiting op Knooppunt Zonzeel hangt samen met de waarborging van de regionale bereikbaarheid. Omdat er extra woningbouw gaat plaatsvinden in zowel Moerdijk als omliggende gemeenten (binnen driehoek Zevenbergen, Etten-Leur en Prinsenbeek) wordt op termijn een extra aansluiting voorzien om drukte en filevorming te voorkomen. Alhoewel er nu nog geen concrete plannen liggen is deze ontwikkeling gezien de scope van de omgevingsvisie (2040) al wel opgenomen. Om de verkeersveiligheid en leefbaarheid te verbeteren bereidt provincie Noord-Brabant, los van een eventuele aansluiting op Knooppunt Zonzeel, reeds diverse maatregelen voor, waaronder: - het aanleggen van een rotonde ter hoogte van de kern Langeweg; - het toepassen van een poortconstructie aan de oost- en westzijde van de kern Langeweg; - het inrichten van de weg om de snelheid te laten afnemen inclusief een verhoogde rijbaanscheiding. Uitvoering van deze maatregelen staat momenteel gepland voor 2025/2026.
	Conclusie: de zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van de ontwerp-omgevingsvisie.	
2	Cumela Nederland	
2.a	Middels deze zienswijze verzoeken wij u, om het bestaansrecht van onze (lid-)bedrijven – in het buitengebied – te erkennen en om qua omgevingswaarden inpassing te geven aan de opgaven en ontwikkelingen welke voor de bedrijven relevant zijn inzake de fysieke leefomgeving. (...) Wij vragen u dan ook om mogelijkheden te creëren om bestaande bedrijfslocaties te kunnen ontwikkelen alsook te kunnen uitbreiden, alsmede nieuwvestiging in het buitengebied mogelijk te maken.	Bestaande, legale, bedrijven worden in hun huidige bedrijfsvoering niet belemmerd door de omgevingsvisie. De visie geeft wel richting aan en een afwegingskader voor nieuwe initiatieven in het buitengebied. Daarbij geldt dat er vooral ruimte wordt gezien voor grondgebonden agrarische bedrijven en glastuinbouw. Land- en tuinbouw worden, mits toekomstgericht, gezien als drager voor een herkenbaar buitengebied. Voor anderssoortige bedrijvigheid worden de bedrijventerreinen in Moerdijk geschikter geacht. Hoofdstukken 4 tot en met 6 van de omgevingsvisie gaan specifiek op deze terreinen in. De omgevingsvisie volgt hierin het beleid zoals dat in de Visie Buitengebied (2016) is opgenomen. Heroverweging van dit beleid vindt plaats op het moment dat daartoe noodzaak is om de transitie van het buitengebied mogelijk te maken.
2.b	In de visie komt de uitnodiging om het met elkaar te doen nadrukkelijk tot uiting. Als organisatie gaan wij graag op deze uitnodiging in; we willen en kunnen participeren bij verdere uitwerking van de ambities.	Wij nemen kennis van dit aanbod.
	Conclusie: de zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van de ontwerp-omgevingsvisie.	
3	Stichting Heemkunde Moerdijk & Heemkundekring Zevenbergen	
3.a	We rekenen erop dat de huidige wettelijke kaders voor het beschermen van erfgoed worden gerespecteerd. Voor rijksmonumenten is dit al het geval, voor gemeentelijke monumenten is dit een logische stap. Het is aan te bevelen dit in de visie vast te leggen.	Gemeentelijke monumenten worden beschermd via de Erfgoedverordening. Deze wordt per 1-1-2024 opgenomen in het tijdelijke omgevingsplan (bruidsschat). Een extra waarborg opnemen in de omgevingsvisie is niet nodig en is niet de goede plek.
3.b	We zouden graag zien dat de cultuurvisie, die in de maak is, onderdeel wordt van de omgevingsvisie. Wij bevelen aan dit in de visie vast te leggen of de cultuurvisie op zijn minst op te nemen bij de onderwerpen op p.74 (voorgestelde uitvoeringsprogramma's).	De cultuur- en erfgoednota is op dit moment inderdaad nog in voorbereiding en wordt naar verwachting gelijktijdig met de de omgevingsvisie vastgesteld. Na vaststelling is het dan geen uitvoeringsprogramma maar vormt het een beleidsstuk. We zullen de cultuur- en erfgoednota opnemen in de lijst met relevante beleidsstukken op p81.
3.c	Wij bevelen aan om bij elk van de drie kernambities (p.5) een concreet statement toe te voegen aangaande cultureel erfgoed: - Toevoegen pijltje: <i>Koesteren van de beleefde omgevingskwaliteit en de bijdrage die cultureel erfgoed daaraan levert.</i> - Pijltje 5 aanvullen: Ontwikkelingen op het Haven- en Industrierrein worden beoordeeld vanuit een meerwaarde benadering. Hiermee sturen we op concrete, lokale doelen op het gebied van duurzaamheid, klimaat, gezondheid, bereikbaarheid, veiligheid en leefbaarheid. <i>Met inachtneming van de cultuurhistorische waarden.</i> - Vierde pijltje toevoegen: Ontwikkelingen sluiten aan bij de eigenschappen van ons buitengebied en versterken de landschappelijke <i>omgevingskwaliteit</i> en de gezondheid en het welzijn van inwoners.	Wij begrijpen de aanbeveling om cultureel erfgoed extra te benadrukken onder de kernambities en voeren daarop enkele aanpassingen door.

3.d	Het is van belang om de status en waarde van de “lijst relevante stukken” op p.81 aan te geven. Bijvoorbeeld door aan te geven welke stukken en besluiten nog geldig / actueel zijn.	De lijst met relevante beleidsstukken wordt geactualiseerd en hierbij wordt aangegeven welk soort beleidsdouce nt het betreft.
	Conclusie: de zienswijze geeft aanleiding tot de volgende aanpassing: - De cultuur- en erfgoednota opnemen in de lijst met relevante beleidsstukken op p81. - bij de drie kernambities (p.5) een aanvulling maken aangaande cultureel erfgoed. - De lijst met relevante beleidsstukken wordt geactualiseerd en uitgesplitst in soort beleidsdocument.	
4	ProRail	
4.a	Wij vragen aandacht voor haar visie op de omgeving van het spoor. Centraal hierin staat duurzame OV-bereikbaarheid in Nederland. Dit brengt beperkingen met zich mee voor ruimtelijke ontwikkelingen rondom het spoor. Wij verzoeken de gemeente om ProRail actief te betrekken bij de ontwikkeling van bouwplannen in de directe nabijheid van het spoor. In dit verband wijzen wij op een aantal afwegingselementen bij ontwikkelingen. In het bijzonder op externe veiligheid, geluid, trillingen, overwegen en verkeersveiligheid, de relatie tussen stabiliteit van de spoorbaan en watersystemen, het beperkingengebied hoofdspoorwegen, handhaving onderstations, bereikbaarheid van railgebonden gebouwen en ondergrondse infrastructuur, zicht op de stationsentree, windbeleving en windhinderrisico's, schaduwwerking op zonnepanelen en mogelijk negatieve effecten van zonneparken bij de spoorweginfrastructuur.	We onderkennen de positie en betrokkenheid van ProRail bij alle ontwikkelingen die betrekking hebben op de omgeving van het spoor. Wij zullen ProRail pro actief blijven betrekken bij ontwikkeling van plannen in de directe nabijheid van het spoor, zoals wij dat bijvoorbeeld op dit moment ook doen in de gebiedsontwikkeling Zevenbergen Oost waar ook de stationsomgeving Zevenbergen NS onderdeel van uitmaakt. Wij gaan er daarbij van uit dat het vroegtijdig onderling betrekken ook geldt voor ontwikkelingen die ProRail voorziet aan het spoor, waarbij ProRail dan ook voldoende aandacht heeft voor de effecten van ontwikkelingen op de leefbaarheid en veiligheid in onze gemeente.
	Conclusie: de zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van de ontwerp-omgevingsvisie.	
5	Bewoner	
5.a	Het behoud van de Roode Vaart reserve is een puur economisch gedreven ontwikkeling die geen enkele waarde toevoegt aan de klimaatdoelen of de biodiversiteit. Wanneer is het nut en de noodzaak hiervan aangetoond? Deze eventuele ontwikkeling veroorzaakt een enorme verslechtering van de leefbaarheid van Moerdijk-dorp en omgeving. Deze ontwikkeling moet worden heroverwogen. Een betere invulling is het gebied tussen de Roodevaart en Moerdijk-dorp een functie te geven voor waterberging en/of als groene buffer tussen het Industrierrein en Moerdijk-dorp.	We zien vanuit provinciale en nationale opgaven de ruimtedruk op dit gebied toenemen. Het is onrealistisch om de ruimtelijke reservering te verwijderen. We kiezen ervoor om de reservering zoals deze in de Structuurvisie (2011) is opgenomen, aan te houden, waarbij in de omgevingsvisie als aanvulling extra randvoorwaarden aan de ontwikkeling worden gesteld. Zo wordt de ontwikkeling gekoppeld aan het realiseren van meerwaarde op het gebied van duurzaamheid, klimaat, bereikbaarheid en leefbaarheid. Daarnaast geldt dat de noodzaak van de ontwikkeling door de initiatiefnemer moet worden aangetoond. We erkennen hierbij uw zorg over de leefbaarheid van onder meer Moerdijk-dorp. Samen met het ministerie van EZK, het ministerie van BZK, het ministerie van I&W, de provincie en de gemeenten Drimmelen en Geertruidenberg, is afgesproken om gezamenlijk te verkennen wat de integrale opgave in de noordoostzijde van de gemeente is en hoe we de leefbaarheid kunnen waarborgen. Onze inzet is om in het kader van deze “Ontwerptafel Powerport” gezamenlijk tot een gebiedsgerichte uitwerking te komen en afspraken te maken over gebiedsinvesteringen, waarmee de leefbaarheid wordt geborgd en de klimaatopgave een impuls krijgt. Het college heeft onlangs haar positiebepaling aangescherpt, waarmee nog nadrukkelijker de zorgen over de impact op de leefbaarheid worden aangehaald en waarborging van een leefbaar en toekomstbestendig persepectief voor onze inwoners als randvoorwaarde wordt gesteld.
5.b	De ontwikkeling van een bedrijventerrein bij station Lage Zwaluwe werkt de klimaatdoelen, biodiversiteit en leefbaarheid van de omgeving tegen. De ontwikkeling is tevens in strijd met de visie van de provincie Noord-Brabant, waar de ongebreidelde groei van “dozen” ter discussie staat.	Bedrijven Poort West Brabant vormt vanwege de ligging nabij het spoor en het Haven- en Industrierrein en Logistiek Park Moerdijk een aanvulling op het logistieke cluster. Randvoorwaarden ten aanzien van de omvang van de logistiek en het type functies zijn in afstemming met de regio en de provincie geformuleerd. Daarnaast biedt ontwikkeling van dit gebied kansen voor versterking van de OV-knooppuntfunctie. Om “verdozing” tegen te gaan heeft Provincie Noord-Brabant in een wijziging van de Interim omgevingsverordening vestiging van grootschalige logistiek overal in Brabant verboden, op specifiek aangewezen gebieden na. In Moerdijk zijn dit delen van het Haven- en industrierrein Moerdijk, Logistiek Park Moerdijk en stationsgebied Lage Zwaluwe. Bij de ontwikkeling van het gebied dient rekening te worden gehouden met onder meer klimaatopgaven, natuuropgaven, veiligheid en leefbaarheid. Dit is niet als zodanig opgenomen op p. 61 onder punt 5 van de ontwerp-omgevingsvisie. Het stellen van voorwaarden moet ook hier worden opgenomen.
5.c	Intensivering van transport over het spoor langs Moerdijk heeft grote consequenties voor de veiligheid en leefbaarheid van het dorp. Dit vraagt om een zeer zorgvuldige afweging met alle partijen. Bij doorgaan moet rekening gehouden worden met serieuze maatregelen om veiligheid en leefbaarheid van bewoners dorp Moerdijk te consolideren. Als hier het uitgangspunt dat ontwikkelingen een bijdrage moeten leveren aan de leefbaarheid gestand wordt gedaan, ligt hier een enorme opgave. Zowel technisch als financieel.	Op hoger schaalniveau kunnen we niet heen om de verduurzamingsslag die ook op het gebied van goedenvervoer gemaakt moet worden. Wij houden hierbij oog voor het lokaal belang en de borging van leefbaarheid en veiligheid, zoals wij in de ontwerp-omgevingsvisie op p. 57 onder punt 10 hebben omschreven. Hierover zoeken we ook actief het gesprek op met rijk en provincie.
5.d	De andere ontwikkelingen: de ontwikkeling van 380KV hoogspanningsleiding, ontwikkeling tot een bovenregionaal energieknooppunt, uitbreiden van leidingstraat en het repoweren van windturbines hebben vooral een meerwaarde voor het bedrijfsleven gevestigd op Industrierrein Moerdijk en hebben grote	Wij onderkennen uw zorg over de impact op de leefbaarheid door de energie-infraprojecten die nodig zijn voor de verduurzaming. Samen met het ministerie van EZK, het ministerie van BZK, het ministerie van I&W, de provincie en de gemeenten Drimmelen en Geertruidenberg, is afgesproken om gezamenlijk te

	impact op de leefbaarheid van de dorpen. Dit vraagt om een passende en transparante bijdrage van het bedrijfsleven, aanscherping van emissie- en geluidsnormen en natuurcompenserende maatregelen voor omliggende dorpen.	verkennen wat de integrale opgave in de noordoostzijde van de gemeente is en hoe we de leefbaarheid kunnen waarborgen. Onze inzet is om in het kader van deze “Ontwerptafel Powerport” gezamenlijk tot een gebiedsgerichte uitwerking te komen en afspraken te maken over gebiedsinvesteringen, waarmee de leefbaarheid wordt geborgd en de klimaatopgave een impuls krijgt. Het college heeft onlangs haar positiebepaling aangescherpt, waarmee nog nadrukkelijker de zorgen over de impact op de leefbaarheid worden aangehaald en waarborging van een leefbaar en toekomstbestendig perspectief voor onze inwoners als randvoorwaarde wordt gesteld. Deze gewijzigde positiebepaling zal opworden genomen in de omgevingsvisie.
5.e	Het is wenselijk een standpunt in te nemen aangaande bedrijven – met name Shell – waarvan de productie is gebaseerd of gerelateerd aan fossiele grondstoffen. Dit gaat in tegen landelijk beleid.	Reeds in de Havenstrategie hebben we de ambitie geformuleerd dat we toe willen werken naar verduurzaming van de chemische industrie ("Moerdijk als het knooppunt van duurzame logistiek en -procesindustrie"). Ook in de omgevingsvisie zetten we in op verduurzaming van het Haven- en Industrieterrein. De focus op verduurzaming wordt ook onderschreven in de Cluster Energie Strategie (CES) van het industriecluster Rotterdam-Moerdijk. De overgang van fossiele grondstoffen naar duurzame energie vraagt aanzienlijke investeringen in de energie-infrastructuur. Hierop wordt reeds ingezet. In een (aangescherpte) positiebepaling die onderdeel uitmaakt van de Omgevingsvisie verduidelijkt gemeente Moerdijk haar standpunt op dit onderwerp.
5.f	Het effect op de leefbaarheid van de ontwikkelingen in de conceptvisie mag niet los gezien worden van de huidige belasting op de leefbaarheid van de omliggende kernen. Bij het vaststellen van maatregelen om overlast te voorkomen en leefbaarheid in stand te houden moeten de cumulatieve effecten worden gewogen.	We nemen de huidige druk op de leefbaarheid mee bij het bepalen of beoogde ontwikkelingen in balans zijn met de omgeving en tot meerwaarde leiden.
	Conclusie: de zienswijze geeft aanleiding tot de volgende aanpassingen: - Mede naar aanleiding van deze zienswijze is de positiebepaling aangescherpt, hetgeen in de omgevingsvisie wordt verwerkt. - In de tekst verwijzen naar de “Ontwerptafel Powerport”. - Op p. 61 onder punt 5 wordt toegevoegd dat ontwikkeling van een nieuw bedrijventerrein enkel mogelijk is onder voorwaarden.	
6	Gemeente Etten-Leur	
6.a	Wij zien geen aanleiding voor een verzoek tot aanpassing van de ontwerp omgevingsvisie. Wel blijven we graag constructief in gesprek over de wederzijdse programmering, en over de wijze waarop die leidt tot een verbetering van onze gemeente en versterking van de regio. In het bijzonder m.b.t. mobiliteitsvraagstukken zoals het genoemde knooppunt Zonzeel, goede verkeersaansluitingen richting Etten-Leur en het (verder) ontwikkelen van een doorfietsroute tussen Zevenbergen en Etten-Leur.	Wij zien onze buurgemeente Etten-Leur als belangrijke partner in het ontwikkelen van toekomstig ruimtelijk beleid. In het bijzonder m.b.t. de genoemde mobiliteitsvraagstukken, waar wij gedeelde belangen hebben. Wij blijven ook graag constructief in gesprek.
	Conclusie: de zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van de ontwerp-omgevingsvisie.	
7	Looijen Akkerbouwbedrijf VOF	
7.a	In de visiekaart van de ontwerp omgevingsvisie is een strook evenwijdig aan de Molendijk te Standdaarbuiten ingetekend als ecologische verbindingzone. Als dergelijke zones gerealiseerd worden, (a) gaat dit ten koste van goede landbouwgrond, (b) zorgen ze voor waardevermindering van aangrenzende percelen en (c) vormen ze bedreigingen voor de bedrijfsvoering van landbouwbedrijven. Voor ons persoonlijk betekent dit ook een verlies van hectares van ónze landbouwgrond. Dit zou ten koste gaan van ons inkomen en vermogen. Wij zijn van mening dat dit voor ons zeer nadelige gevolgen heeft en kunnen ons hier niet in vinden. Graag willen wij dat u onze visie op dit plan ter harte neemt en deze ecologische zone verwijdt uit de omgevingsvisie.	De omgevingsvisie bevat, naast een gemeentelijke visie op 2040, ook een vertaling van relevante hogere wet- en regelgeving zoals die van de provincie Noord-Brabant. De ecologische verbindingzones (EVZ's) zijn provinciaal vastgelegd (zie Kaartbank Provincie Noord-Brabant). Gemeenten en waterschap hebben een gezamenlijke verplichting in de realisatie van deze verbindingzones, derhalve dienen we deze over te nemen. Wel blijkt de exacte situering van de EVZ niet juist overgenomen op de kaart. Dit wordt aangepast. De bedoelde EVZ's liggen in het hart van de Mark, de Dintel en de Tonnekreek, niet op de dijken. Het buitendijkse deel blijft wel biodiversiteitslint. We verwijderen deze dan ook niet van de kaart.
	Conclusie: de zienswijze geeft aanleiding tot aanpassing van de visiekaart met betrekking tot de juiste weergave van de ecologische verbindingzone.	
8	Vepco Transport BV	
8.a	Op hoofdlijnen kunnen wij ons vinden in de visie. Echter, op het punt van groei ruimte voor bedrijven zijn we het niet eens met het voornemen van de gemeente om in de toekomst alle ruimte te reserveren voor bedrijven die een bijdrage leveren aan verduurzaming. We begrijpen de wens om de economie te verduurzamen, maar we denken dat er altijd ruimte moet zijn voor bedrijven in de toeleverende of dienstverlenende sfeer om zich te ontwikkelen. Dat zijn dan bedrijven die op indirecte wijze wel een bijdrage leveren aan een duurzame economie; ook voor hen dient derhalve groei ruimte in Moerdijk te zijn. Op dit punt pleiten wij voor aanpassing in de omgevingsvisie.	Wij herkennen dit punt. De toeleverende sector zoals de transportsector levert inderdaad indirect een invloed op de duurzame economie, wanneer wordt omgeschakeld naar meer duurzame vervoersopties. Dit betekent dat ook toeleverende of dienstverlenende bedrijven onder voorwaarden kunnen ontwikkelen. Eén van de voorwaarden is de bijdrage aan de verduurzaming. Onder p. 56 punt 8 toevoegen dat concentratie van logistiek ook geldt voor toeleverende of dienstverlenende bedrijven.

	Conclusie: de zienswijze geeft aanleiding tot aanpassing van de ontwerp-omgevingsvisie door onder p.56 punt 8 toe te voegen dat dit ook geldt voor toeleverende of dienstverlenende bedrijven.	
9	CCT Moerdijk	
9.a	Wij bevestigen dat we zeer tevreden zijn met het bestendigen van de Roode Vaart reserve. Dit is mede in het belang van onze organisatie.	We kiezen er inderdaad voor om de reservering zoals deze in de Structuurvisie (2011) is opgenomen, aan te houden. Wel worden in de omgevingsvisie als aanvulling extra randvoorwaarden aan ontwikkeling gesteld. Zo wordt de ontwikkeling gekoppeld aan een meerwaarde op het gebied van onder andere duurzaamheid, klimaat, bereikbaarheid en leefbaarheid. Daarnaast geldt dat de noodzaak van de ontwikkeling moet worden aangetoond.
	Conclusie: de zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van de ontwerp-omgevingsvisie.	
10	VNO-NCW Brabant Zeeland	
10.a	Wij waarderen de wijze waarop de gemeente hieraan werkt, in overleg met tal van belanghebbenden. Ook VNO-NCW, vertegenwoordiger van een groot aantal bedrijven op vooral bedrijventerrein Moerdijk, is in dat kader betrokken. In hoofdlijnen ondersteunen wij de door de gemeente voorgestelde keuzes.	Dank, waarvan akte.
10.b	We vragen aandacht voor de uitbreidingsmogelijkheden voor bedrijven, in relatie tot de voorgestelde ruimtereservering in de directe omgeving van het Haven- en Industrierrein en Logistiek Park Moerdijk. Het voorstel is om de groeiruimte te reserveren voor de bedrijven die een bijdrage leveren aan verduurzaming. We hebben hier begrip voor, maar we stellen vast dat dit niet kan zonder dat zij ondersteund worden door mkb-bedrijven in de toeleverende of dienstverlenende sfeer. Ook voor deze bedrijven moet er groei ruimte zijn.	Wij herkennen dit punt. De toeleverende sector zoals de transportsector levert inderdaad indirect een invloed op de duurzame economie, wanneer wordt omgeschakeld naar meer duurzame vervoersopties. Dit betekent dat ook toeleverende of dienstverlenende bedrijven onder voorwaarden kunnen ontwikkelen. Eén van de voorwaarden is de bijdrage aan de verduurzaming. Ter verduidelijking voegen we onder p. 56 punt 8 toe dat concentratie van logistiek ook geldt voor toeleverende of dienstverlenende bedrijven. Daarnaast stellen wij in de visie dat er extra ruimte op lokale (bestaande en nieuwe) bedrijventerreinen wordt gereserveerd voor het lokale mkb, waaronder toevoeging van een nieuw lokaal bedrijventerrein in Zevenbergen Noord. Dit is genoemd op <u>p.5, p.28, p.29 en p.62 van de ontwerp-omgevingsvisie</u>.
10.c	We zien graag meer ruimte voor het plaatsen van windmolens. Er staan al enkele windmolens op het huidige Haven- en Industrierrein, en wij weten dat er bij meer bedrijven behoefte bestaat aan de plaatsing van windmolens. Deze dragen bij aan verduurzaming van het bedrijfsleven, en zijn in onze ogen prima ruimtelijk in te passen.	Op het Haven- en industrierrein is reeds een cluster van 7 windmolens aanwezig. We zijn ervan op de hoogte dat er verschillende geïnteresseerden zijn om een extra windmolen aan dit cluster toe te voegen. Onze verdere opgave in grootschalige productie van windenergie is vastgelegd in de RES. Dit resulteert in de Omgevingsvisie in het opnemen van de repoweringopgave voor de windparken Volkeraksluizen en Sabinapolder. Daarmee kan gemeente Moerdijk ruimschoots voldoen aan haar aandeel in de nationale opgave wind op land. Er is dan ook geen aanleiding om zoekgebieden voor andere nieuwe windparken op te nemen in de Omgevingsvisie.
	Conclusie: de zienswijze geeft aanleiding tot aanpassing van de ontwerp-omgevingsvisie door onder p.56 punt 8 toe te voegen dat dit ook geldt voor toeleverende of dienstverlenende bedrijven.	
11	Bewoners	
11.a	Wij hebben een bedrijf met als doel om op een goede manier voedsel te produceren. Deze status willen we zo houden. We maken bezwaar tegen enige vorm van verandering, dus geen ecologische aanpassing. We maken bezwaar tegen de voorstellen die in de ontwerp omgevingsvisie zijn opgenomen.	In de ontwerp-omgevingsvisie wordt uitgesproken dat wordt ingezet op een herkenbaar buitengebied met de landbouw als drager. Om het gebied ook op langere termijn geschikt te houden voor voedselproductie is een toekomstgerichte houding van alle betrokken partijen noodzakelijk. Autonome ontwikkelingen zoals de klimaatverandering en aandacht voor natuurlijke processen in een gebied (water en bodem sturend) vragen hier om. Enkele concretere zienswijzen vanuit de agrarische sector geven aanleiding tot verduidelijking in de omgevingsvisie over de gevolgen van de klimaatverandering en de daarmee gepaard gaande klimaatopgave in het buitengebied.
	Conclusie: de zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van de omgevingsvisie.	
12	Erfgoedvereniging Bond Heemschut provincie Noord-Brabant	
12.a	Wij ondersteunen de zienswijzen op de omgevingsvisie van de Stichting Heemkunde Moerdijk en de Heemkundekring Zevenbergen, ingestuurd op 23 juni 2023.	Dank, waarvan akte.
12.b	Wij zouden graag zien dat de gemeente opteert om een kerkenvisie te maken, die als onderdeel meegenomen kan worden in de omgevingsvisie.	In de Cultuur- en erfgoednota, die naar verwachting ongeveer in dezelfde periode als de omgevingsvisie wordt vastgesteld, wordt aandacht besteed aan kerkgebouwen.
	Conclusie: de zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van de ontwerp-omgevingsvisie.	
13	Hart voor Willemstad	

13.a	Complimenten voor het vele werk dat is verricht om te komen tot een ontwerp omgevingsvisie, inclusief de consultaties met bewoners, ondernemers en brancheorganisaties die in dit verband hebben plaatsgevonden. In deze zienswijze vermelden wij zowel onze steun voor enige ambities, alsmede enige verzoeken ter nadere verwerking of invulling.	Dank, waarvan akte.
13.b	Wij ondersteunen de ambities op het gebied van gezonde leefomgeving, zoals vermeld in hoofdstuk 3.1 “versterken van stadse en dorpse leefomgeving”. Het is zaak dat deze ambities ook daadwerkelijk worden ingepast binnen omgevingsplannen en infrastructurele uitvoeringsprogramma’s. Wij verzoeken u hierbij ter nadere concretisering om in deze omgevingsvisie of uitvoeringsprogramma de aanbevelingen op te nemen uit de recente rapportage van Goudappel “Verkeerskundige opgaven Willemstad”, uitgevoerd in opdracht van de gemeente Moerdijk, met brede consultatie van de Werkgroep verkeer van de Stadstafel Willemstad.	Bij nadere uitwerking van de ambities van deze omgevingsvisie in omgevings- en uitvoeringsplannen zullen wij relevante studies, waaronder ook de rapportage van Goudappel, betrekken.
13.c	De geldende wettelijke normen – op het gebied van zowel lucht als geluid – beschermen de gezondheid van mensen onvoldoende volgens de WHO. Als een daadwerkelijke gezonde leefomgeving wordt nagestreefd, zouden de advies-/streefwaarden van de WHO moeten worden gehanteerd.	Om de WHO-normen te behalen is aangepast beleid op landelijk en europees niveau nodig. Dit vraagt om aanpassingen van bijvoorbeeld doorgaand verkeer, spoor en bedrijven tot over de grens (haven en industrie Antwerpen). Op gemeentelijk niveau is het op dit moment niet mogelijk om te voldoen aan de WHO-normen.
13.d	We zouden in hoofdstuk 3.1 graag meer aandacht zien voor de opgaven met het oog op energieopwekking via zonnepanelen en de overbelasting van de bestaande energie-infrastructuur. Naast verbetering van deze infrastructuur kan er (a) worden ingezet op energieopslag in batterijen, (b) stimulering van gebruik van waterpompen en (c) de productie van groene waterstof.	In de omgevingsvisie wordt reeds aangegeven dat de verbetering van energie-infrastructuur randvoorwaardelijk is (p.54) en dat we deze opgave oppakken met lokale koppeling (p.28, p.54). Daarom leidt dit niet tot een aanpassing van de omgevingsvisie
13.e	De herontwikkeling van windmolenparken Volkeraksluizen en Sabinadijk: wij zien dit als niet passend, omdat verhoging van de windmolens ten noordoosten van de A29 een zeer rigoureuze impact op het beschermde stadsgezicht van Willemstad zou opleveren. Dat is de reden dat de gemeenteraad van Moerdijk al tweemaal heeft besloten dat de huidige windmolens op deze plaatsen niet mogen worden verhoogd. Uiteraard ondersteunen wij deze keuze van harte, maar wij verzoeken u om er nauwlettend op toe te zien dat deze inzet ook wordt opgenomen in de Regionale Energie Strategie 2.0, die thans in ontwikkeling is. In de versie RES 1.0 waren deze windmolens nog aangeduid als repowering. Door de gemeente Moerdijk is de inzet al als een appendix bij RES 1.0 toegevoegd en het is zaak om dit in RES 2.0 daadwerkelijk te effectueren.	In de omgevingsvisie is reeds opgenomen dat: “De windparken Volkeraksluizen en Sabinadijk(rectificatie: Sabinapolder) worden herontwikkeld (‘repowering’), waarbij de twee bestaande windparken worden vervangen door één nieuw windpark. Als gemeente Moerdijk houden we vast aan de voorwaarde dat de vervanging van de huidige windmolens op de Volkeraksluizen voor hogere exemplaren ten noordoosten van de A29 is uitgesloten.”
	Conclusie: de zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van de ontwerp-omgevingsvisie.	
14	Bewoner	
14.a	Zorgen over de klimaatrobuuste biodiversiteitspolder. Indien in dit gebied een hogere grondwaterstand wordt gehanteerd, zal dit consequenties hebben voor het gewas opbrengend vermogen van deze grond. Opbrengsten van gewassen zullen suboptimaal zijn, doordat ik later in het voorjaar de grond kan bewerken. Het zaaien en planten van gewassen zal dan ook later gebeuren. Tevens zal ik vroeger moeten oogsten, omdat het risico van te natte bodemomstandigheden in het najaar toe neemt. Bovendien zal het risico van waterschade bij hevige buien toenemen. Hiermee zal ik op korte termijn inkomensschade lijden en op lange termijn zal de continuïteit van mijn bedrijf onder druk komen.	We nemen kennis van uw zorgen en onderkennen die. Het klimaat verandert en dit vraagt op de korte en lange termijn aanpassingen van ons allemaal. De lager gelegen zee- en rivierkleigebieden zullen als gevolg van klimaatverandering naar verwachting te maken krijgen met veranderingen in het watersysteem, waaronder wateroverlast. In de omgevingsvisie geven we het signaal af dat toekomstbestendige landbouw hier hand in hand moet gaan met nieuwe maatregelen ter bescherming tegen klimaatverandering in het algemeen. De landelijke en provinciale uitgangspunten dat water- en bodemsystemen sturend zijn voor ruimtelijke ontwikkeling spelen hierbij ook een rol. De klimaatopgave vraagt om een nadere uitwerking die de betrokkenen in het gebied samen met de betrokken instanties moeten oppakken.
14.b	Indien biodiversiteit een hogere prioriteit krijgt dan in een ander primair agrarisch gebied, is mijn vrees dat dit gepaard zal gaan met inperking van het gebruik van regulier toegelaten gewasbeschermingsmiddelen. Dit geeft dan een grotere kans op ziekten en plagen. Mogelijk zelfs misoogsten. Dit zal negatieve gevolgen hebben op de opbrengst en kwaliteit van mijn gewassen. Ook hiermee voorzie ik op korte termijn inkomensschade en op lange termijn zal de continuïteit van mijn bedrijf onder druk komen.	We zetten in op een herkenbaar buitengebied met landbouw als drager, maar enkel toekomstgericht. Daarbij geven we als gemeente agrariërs de ruimte om invulling te geven aan duurzame, innovatieve en klimaatrobuuste landbouw. Hier hoort ook het toelaten van gewasbeschermingsmiddelen onder. Europese en landelijke wet- en regelgeving zijn hierin echter leidend. De omgevingsvisie geeft hierover geen aanleiding tot het opleggen van extra regels.
14.c	Omdat de teeltomstandigheden suboptimaal worden, zal de taxatiewaarde van mijn perceel dalen. Hiermee zal ik dus vermogensschade lijden.	Als gevolg van de klimaatverandering zullen in veel gebieden de teeltomstandigheden wijzigen. Dit vraagt om een transitie naar een meer klimaatrobuuste bedrijfsvoering. Hoe hier nader invulling aan te geven moet nader uitgewerkt worden met betrokken grondgebruikers en instanties.
	Conclusie: de zienswijze geeft aanleiding tot verduidelijking in de omgevingsvisie over de gevolgen van de klimaatverandering en de daarmee gepaard gaande klimaatopgave in het buitengebied (onder meer op p. 66 onder punt 7).	
15	Leidingstraat Nederland	
15.a	Op de visiekaart is de ligging van de Buisleidingenstraat vanaf de provinciegrens weergegeven tot aan de locatie waar de structuurvisie leidingstrook richting	We erkennen dat ook het verdere tracé van de Buisleidingenstraat richting Antwerpen een belangrijke rol heeft in de energietransitie. We zullen de visiekaart

	Venlo aansluit op de buisleidingenstraat ten zuiden van de Zevenbergseweg. De nu op de visiekaart weergegeven delen van de Buisleidingenstraat en Structuurvisie leidingstrook zullen worden gebruikt om de leidingen voor de Delta Rhine Corridor in aan te leggen. Wij verzoeken u om ook het verdere tracé van de Buisleidingenstraat richting Antwerpen weer te geven op de visiekaart, omdat de verwachting is dat ook andere bundels van diverse ondergrondse energie infrastructuur (zoals o.a. de Delta Corridor Zuid) richting Antwerpen zullen worden aangelegd tussen nu en 2050.	hierop aanpassen.
	Conclusie: naar aanleiding van de zienswijze wordt op de visiekaart ook het verdere tracé van de Buisleidingenstraat richting Antwerpen opgenomen.	
16	Van Dun Advies, namens agrarisch ondernemer	
16.a	Cliënt voelt zich niet betrokken bij het opstellen van de omgevingsvisie. Zij zijn niet uitgenodigd voor een gesprek en hebben ook geen brief of iets dergelijks ontvangen over de plannen in een vroegtijdig stadium. Tevens zijn er wel aanduidingen op hun percelen en naastgelegen percelen gelegd, namelijk de klimaatrobuuste biodiversiteitspolder. Cliënt heeft zorgen over de verhoogde grondwaterstand, wat de bewerking van de landbouwgronden naar verwachting nadelig beïnvloed. Daarnaast zijn in de Structuurvisie Moerdijk 2030 deze percelen aangewezen als behouden en versterken agrarisch gebied; de omgevingsvisie spreekt hiermee de structuurvisie tegen. Ten slotte zijn de eigenaren van de percelen niet verantwoordelijk voor de doelen van de gemeente. Wij verzoeken u om de bovenstaande redenen namens (...) de aanduidingen 'Klimaatrobuuste biodiversiteitspolder' en 'Landschappelijke of ecologische versterking gewent' te verwijderen ter plaatse van de percelen in eigendom van cliënt aan (...), en vervolgens de omgevingsvisie hierop af te stemmen. Cliënt staat open voor een gesprek, om aan te horen wat uw verdere plannen zijn, maar kan niet instemmen met een omgevingsvisie of anderszins voordat vooraf duidelijk is wat de invulling daarvan voor effecten heeft op hun bedrijfsvoering én deze effecten aanvaardbaar voor haar zijn.	Op uiteenlopende manieren zijn bewoners, ondernemers en organisaties betrokken bij het opstellen van de omgevingsvisie. Zie ook p.13 in de omgevingsvisie. De oproepen en uitnodigingen voor deelname aan atelierssessies zijn gedeeld via onder meer persberichten, de gemeentelijke website, www.gebiedsplannen.nl, de Moerdijkse Bode en gemeentelijke social media kanalen. We zetten in op een herkenbaar buitengebied met landbouw als drager, maar enkel toekomstgericht. Daarbij geven we als gemeente agrariërs de ruimte om invulling te geven aan duurzame, innovatieve en klimaatrobuuste landbouw. We nemen kennis van uw zorgen en onderkennen die. Het klimaat verandert en dit vraagt op de korte en lange termijn aanpassingen van ons allemaal. De lager gelegen zee- en rivierkleigebieden zullen als gevolg van klimaatverandering naar verwachting te maken krijgen met veranderingen in het watersysteem, waaronder wateroverlast. In de omgevingsvisie geven we het signaal af dat toekomstbestendige landbouw hier hand in hand moet gaan met nieuwe maatregelen ter bescherming tegen klimaatverandering in het algemeen. De landelijke en provinciale uitgangspunten dat water- en bodemsystemen sturend zijn voor ruimtelijke ontwikkeling spelen hierbij ook een rol. De klimaatopgave vraagt om een nadere uitwerking die de betrokkenen in het gebied samen met de betrokken instanties moeten oppakken. Naar aanleiding van uw zienswijze passen we de legenda op de visiekaart aan door de naamgeving klimaatrobuuste biodiversiteitspolder te laten vervallen en op de visiekaart de lager gelegen zee-en rivierkleigebieden weer te geven.
	Conclusie: de zienswijze geeft aanleiding tot de volgende aanpassingen: - Het toevoegen van informatie in de omgevingsvisie over de gevolgen van de klimaatverandering en de daarmee gepaarde gaande klimaatopgave in het buitengebied (onder meer op p. 66 onder punt 7). - In de legenda op de visiekaart de term klimaatrobuuste biodiversiteitspolder vervangen door de aanduiding lager gelegen zee- en rivierkleigebieden.	
17	Bewoners	
17.a	Bewoners maken zich zorgen over de bestaande uitbreidingsplannen aan de zuidwestelijke zijde van Klundert, zoals ingetekend op de visiekaart in de ontwerp omgevingsvisie. Als bewoners van de zuidwestelijke zijde van Klundert zijn zij tegen woningbouw in dit gebied, enerzijds vanwege de grote aantasting op het leef- en woongenot, anderzijds omdat er ook een ontsluitingsweg dicht langs hun huis wordt aangelegd. Er is in de startnota Westschans van 2019 nooit gesproken dat er woningbouw aan de zuidwestzijde zal plaatsvinden. Daarnaast past bebouwing niet bij het landschappelijke karakter van het open polderlandschap, en houdt de nieuwe bebouwing meer warmte vast, wat slecht is voor de klimaatdoelen.	Door de ligging van Klundert t.o.v. industrie en de cultuurhistorisch waardevolle vrije schootsvelden zijn de gekozen uitbreidingsrichtingen de enige die mogelijk zijn voor woningbouw in de toekomst. In de omgevingsvisie is opgenomen dat bij nieuwbouw sprake dient te zijn van bredere meerwaarde voor de inwoners, onder meer door het verbeteren en toevoegen van groene kwaliteit en het vergroten van de klimaatbestendigheid. Een nieuwe wijk wordt klimaatrobuust ontworpen.
17.b	Bewoners maken zich zorgen over de ontwikkeling van logistieke bedrijven in de gemeente Moerdijk, vanwege (a) de milieubelasting, (b) de verdozing van het landschap, (c) het gebrek aan woningen voor arbeidsmigranten en (d) de verwachte overbelasting van wegen en toename van sluipverkeer door de kern Klundert en op de Stoofdijk.	a) We begrijpen uw zorgen. Ten aanzien van de door u genoemde punten merken we het volgende op:De milieubelasting van de bedrijven moet binnen de wettelijke normen passen, anders kan geen vergunning worden verkregen. b) Om verdozing tegen te gaan heeft provincie Noord-Brabant in een wijziging van de Interim omgevingsverordening vestiging van grootschalige logistiek overal in Brabant verboden, op specifiek aangewezen gebieden na. In Moerdijk zijn dit delen van het Haven- en industrieterrein Moerdijk, Logistiek Park Moerdijk en stationsgebied Lage Zwaluwe. c) Om het gebrek aan huisvestingsplekken voor arbeidsmigranten op te vangen is het gemeentelijk beleid erop gericht om 1500 nieuwe plekken te realiseren. Daarnaast zijn in regionaal verband afspraken gemaakt over het realiseren van extra huisvestingsplekken. Op deze manier wordt geborgd dat elke gemeente zijn bijdrage levert aan deze opgave. d) In het uit te werken programma Mobiliteit wordt concreter ingegaan op de aspecten verkeersdruk en sluipverkeer.
	Conclusie: de zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van de ontwerp-omgevingsvisie.	
18	Woonkwartier	

18.a	Wij maken ons zorgen over de vitaliteit van de kleine (overige) kernen en het wonen daar voor onze doelgroep van beleid (sociale huur). Een doelgroep die steeds kwetsbaarder wordt door o.a. langer zelfstandig thuis wonen voor ouderen en steeds meer mensen met een rugzakje. En die juist net afhankelijk is van bepaalde voorzieningen dichtbij, zoals zorg, ontmoeting en vervoer/bereikbaarheid. Voorzieningen die onder druk staan in die kleine kernen. Dit vraagt ons inziens extra inzet, extra aandacht voor die kleine kernen van alle samenwerkingspartners wonen, zorg en welzijn samen met de gemeente. Dat lezen we nog onvoldoende in deze omgevingsvisie. Dit alles wordt versterkt vanuit het landelijke programma “Een thuis voor iedereen” en de “Woondeal West Brabant West”. Met de opgave om aandachtsgroepen te spreiden en een groter aandeel sociale huur (inzet op 30% bij nieuwbouw) te realiseren binnen onze gemeenten.	We hebben begrip voor de geuite zorgen. In de gebiedsgerichte uitwerking overige kernen (p.52) is specifieke aandacht voor het toegankelijk houden van voorzieningen voor kwetsbare doelgroepen. Ook zetten we voor de kleine kernen extra in op goede bereikbaarheid van de vitale centra. Daarnaast geven we aan dat elke kleine kern een eigen ontmoetingsplek heeft, passend bij de schaal van de betreffende kern. Wel zien we dat er met realisme moet worden gekeken naar de instandhouding van gemeenschapsvoorzieningen. De verdere uitwerking richting uitvoering voor wonen en zorg vindt plaats in de Woonzorgvisie.
	Conclusie: de zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van de ontwerp-omgevingsvisie.	
19	ZHD Stevedores	
19.a	Met genoeg lezen wij de visie die u heeft op het Haven- en Industrierrein Moerdijk in het algemeen, en de inzet op verdere verduurzaming in het bijzonder, waarbij de continuïteit van het bedrijventerrein wordt gewaarborgd.	Dank, waarvan akte.
19.b	Inzetten op walstroom: een focus hierop kan niet ontbreken binnen de ambities op duurzaamheid, geluidbelasting, de drie P's en de balans tussen industrie en omgeving. Wij bevelen aan om in het verlengde van punt 5 (p.56) de volgende passage op te nemen: “We steunen de realisatie van een walstroom net voor zeeschepen en binnenvaartschepen (...). Walstroom gaat de geluidsdruk verminderen evenals de emissie / depositie van (fijn)stof, stikstof en ZZS. Daarnaast vermindert het de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen. Zo komt er enerzijds ruimte voor nieuwe ontwikkelingen binnen het havengebied en anderzijds wordt de druk op de dorpskern Moerdijk en op de omliggende Natura 2000-gebieden verkleind.”	De Omgevingsvisie kent niet het detailniveau voor dergelijke oplossingen. Realisatie van walstroom past binnen de in de omgevingsvisie omschreven ambitie van verduurzaming van het Haven- en Industrierrein.
19.c	Verbeteren bereikbaarheid van het Haven- en Industrierrein voor personenvervoer: het punt over verbeteren van de bereikbaarheid is naar onze mening te vrijblijvend. De keuze voor focus op OV, deelmobiliteit en fietsen is onrealistisch, omdat de kans groot is dat de verantwoordelijkheid enkel bij werkgevers komt te liggen. Bovendien woont een groot deel van de werknemers te ver weg van het Industrierrein om met de fiets te kunnen komen. Ten slotte is het terrein grootschalig en werken veel mensen op afwijkende werktijden, wat OV-bereikbaarheid kwetsbaar maakt. Tekstsuggestie punt 9 op p.57: “Om de punten a t/m f mogelijk te maken zal de gemeente in samenspraak met andere gemeenten, havenbedrijf en provincie inzetten op verschillende transferia. Vanaf stations en stad/dorpskernen wordt het mogelijk om de eigen auto te parkeren en vanaf dit punt te carpoolen, deelvervoer of OV te regelen van/naar de voordeur van de verschillende bedrijven (...)”	Het inzetten op slim carpoolen is een goede toevoeging als onderdeel van de reeds benoemde deelmobiliteitsconcepten. Dit sluit aan op de voorziene mobiliteitshubs en versterking van de OV-knooppuntenfunctie van station Lage Zwaluwe en station Zevenbergen. In deze lijn willen we met regiogemeenten, andere overheden, vervoersaanbieders, werkgevers en terreinbeheerders afspraken maken over deelmobiliteit, verbetering van de stationsomgeving en het dienstverleningsaanbod.
19.d	Inzetten voor de veiligheid in Moerdijk, ook binnen de contouren van het Haven- en Industrierrein: hier missen wij de link met verduurzaming. De energietransitie gaat betekenen dat er bijvoorbeeld waterstof, methanol, ammoniak en biodiesel vervoerd en opgeslagen gaat worden, ook op het Haven- en Industrierrein. Dit heeft veiligheidsrisico's. Onze aanbeveling is dat de gemeente – in samenwerking met haar partners– een actieve rol gaat spelen in het managen van deze transitie, om zo een goede balans te creëren tussen verduurzamingsopgaven en de veiligheid van de omgeving.	De omgevingsvisie benoemt reeds: “Hoewel er altijd risico's gepaard gaan met het soort bedrijvigheid op het Haven- en Industrierrein streven we naar een zo veilig mogelijke leefomgeving bij het gebruik en transport van gevaarlijke stoffen op en rondom het Haven- en Industrierrein. Subjectieve veiligheid is eveneens onderdeel van het gehele veiligheidsregime: het is belangrijk dat de inwoners van de gemeente Moerdijk het vertrouwen hebben dat bedrijven veiligheid hoog in het vaandel hebben staan. Hierbij hoort ook monitoring van de veiligheid en goede communicatie vanuit de gemeente naar inwoners toe over de feitelijke veiligheid.” Omgevingsveiligheid is niet alleen een opgave voor de gemeente. Op basis van de algemene zorgplicht moeten bedrijven in hun bedrijfsprocessen rekening houden met effecten op de omgeving.
19.e	Behouden en verder ontwikkelen van de groenblauwe bufferzone: dit is belangrijk, maar dit mag niet ten koste gaan van de (beperkte) ontwikkelmogelijkheden die de bedrijven op het Haven- en Industrierrein nog hebben. Wij suggereren de volgende aanvulling: “Voor de groen/blauwe zones die niet direct worden ontwikkeld, wordt gekeken naar overeenkomsten voor tijdelijke natuur. We brengen de huidige natuur in kaart, en de natuur mag zich daarna verder ontwikkelen (...). Tegelijkertijd nemen we met overeenkomsten voor tijdelijke natuur mee dat ook afspraken gemaakt worden voor de verplaatsing van flora en fauna wanneer de terreinen uiteindelijk wel ontwikkeld worden”.	Onder p.58 punt 15 wordt ook aangegeven dat er een uitzondering is en in geval er toch ontwikkelingen moeten plaatsvinden in de groenblauwe bufferzone, bijvoorbeeld in het kader van verduurzaming, er op een andere plek aanvullende mogelijkheden worden geboden om toch een groene buffer te behouden. Momenteel is reeds een groene buffer aanwezig ter plaatse van de Roode vaart reserve. Het gebied heeft nu de bestemming groen en bestaat voor een deel uit natuur en is deels in gebruik als landbouwgrond. Realisatie van tijdelijke natuur is dan ook niet nodig.
	Conclusie: de zienswijze geeft aanleiding tot de volgende aanpassingen: - Op p.57 onder 9 toevoegen dat we samen met regiogemeenten, andere overheden, vervoersaanbieders, werkgevers en terreinbeheerders inzetten op de genoemde punten. - Op p.57 onder 9b carpoolen als voorbeeld benoemen achter deelmobiliteitsconcepten	

20	BMD Advies, namens AD Beheer, AD Productions, AD International, AD Chemicals, AD Coil Coating Technologies	
20.a	Wij kunnen ons op dit moment niet verenigen met de toekomstvisie op het bedrijventerrein Dintelmond, omdat gebiedsspecifieke keuze 1 (p.61) geen duidelijkheid geeft over de ontwikkelmogelijkheden binnen bestaande gronden, behorende tot het industrieterrein voor de reeds gevestigde bedrijven. Voor AD is de omgevingsvisie daarover niet duidelijk en brengt de bedrijfszekerheid en continuïteit op de langere termijn mogelijk in gevaar. Ik verzoek u om de specifieke gebiedskeuze 1 te verduidelijken voor de bestaande terreinen binnen het bedrijventerrein Dintelmond.	De ontwikkelmogelijkheden voor bestaande bedrijven zijn opgenomen in het bestemmingsplan dat voor Bedrijventerrein Dintelmond geldt. Bij de invulling van deze mogelijkheden, vormen de regels uit milieu- en veiligheidswetgeving het kader. Op p.61 onder punt 1 nemen we op dat ontwikkelingen mogelijk zijn binnen het huidig planologisch kader en actuele wet- en regelgeving. Ten aanzien van ontwikkelmogelijkheden buiten het vigerend planologisch kader kiezen we een consoliderende lijn waarbij we inzetten op behoud van het huidige karakter met nauwelijks tot geen uitbreidingsmogelijkheden. Beoordeling vormt maatwerk. In de omgevingsvisie kunnen we hier geen generieke uitspraken over doen. In een visie bedrijventerreinen, welke in voorbereiding is, wordt onder meer voor bedrijventerrein Dintelmond specifiek op de mogelijkheden ingegaan.
20.b	Wij willen dat er in de omgevingsvisie ruimte is voor bestaande gevestigde bedrijven met als uitgangspunt: - minimaal behoud van bestaande bedrijfsactiviteiten; - ontwikkeling en groei mogelijk houden binnen de bestaande gronden van het industrieterrein Dintelmond. Ik verzoek u in de visie op te nemen om ontwikkelingen binnen het bestaande bedrijventerrein (uiteraard rekening houdende met de bestaande en toekomstige regels rond externe veiligheid) wel mogelijk te maken, althans daar in de toekomstig op te stellen omgevingsplan wel rekening mee te houden.	Het vigerende bestemmingsplan Bedrijventerrein Dintelmond geeft de kaders voor de toegestane bedrijfsactiviteiten en eventuele ontwikkeling die nog mogelijk is, waarbij ook de woningen én de jachthaven als belangen zijn meegewogen. Door de mix van functies op bedrijventerrein Dintelmond vraagt beoordeling van ontwikkelmogelijkheden om maatwerk.
	Conclusie: de zienswijze geeft aanleiding om op p. 61 onder punt 1 de toevoeging op te nemen dat ontwikkelmogelijkheden binnen het bestaande bedrijventerrein Dintelmond worden getoetst aan het vigerend planologisch kader en actuele wet- en regelgeving.	
21	Dorpstafel Moerdijk, namens 471 burgers	
21.a	Wij juichen de doelstellingen van de kernambities in deze omgevingsvisie toe, maar zien ook plannen die geen bijdrage leveren aan deze ambities. Het dorp Moerdijk staat onder druk, waar nu vooral ingezet wordt op economisch gedreven initiatieven. Dit zal een aanzienlijke impact hebben op de leefbaarheid van het dorp, alsmede de klimaatdoelen en biodiversiteit.	Wij onderkennen uw zorg over de impact op de leefbaarheid, de klimaatdoelen en biodiversiteit door grootschalige ontwikkelingen, waaronder de energie-infraprojecten die nodig zijn voor de verduurzaming. Samen met het ministerie van EZK, het ministerie van BZK, het ministerie van I&W, de provincie en de gemeenten Drimmelen en Geertruidenberg, is afgesproken om gezamenlijk te verkennen wat de integrale opgave in de noordoostzijde van de gemeente is en hoe we de leefbaarheid kunnen waarborgen. Onze inzet is om in het kader van deze “Ontwerptafel Powerport” gezamenlijk tot een gebiedsgerichte uitwerking te komen en afspraken te maken over gebiedsinvesteringen, waarmee de leefbaarheid wordt geborgd en de klimaatopgave een impuls krijgt. Het college heeft onlangs haar positiebepaling aangescherpt, waarmee nog nadrukkelijker de zorgen over de impact op de leefbaarheid worden aangehaald en waarborging van een leefbaar en toekomstbestendig perspectief voor onze inwoners als randvoorwaarde wordt gesteld. Deze gewijzigde positiebepaling zal opworden genomen in de omgevingsvisie.
21.b	Roode Vaart reserve: dit ziet de dorpsstafel als een economisch gedreven initiatief, waarbij de industrie het dorp Moerdijk nog verder inkapselt. De dorpsstafel ziet de aangehaalde argumenten als niet valide: de visie stelt dat deze ontwikkeling “alleen mogelijk is als de noodzaak hiervan is aangetoond”. Bovendien moet zij “aantoonbaar meerwaarde opleveren op het gebied van duurzaamheid, klimaat, bereikbaarheid en leefbaarheid”. Echter, het blijft onduidelijk wanneer nut en noodzaak is aangetoond. Want hoe kan de ontginning van 95 hectare gras- en waterland, waar veel Moerdijkers nu recreëren, bijdragen aan de biodiversiteit en leefbaarheid? Deze vraag wordt in de concept visie totaal niet beantwoord, ondanks dat dit dé speerpunten zijn van diezelfde visie. Een betere benadering zou zijn om het gebied tussen de Roode Vaart en het dorp Moerdijk een functie te geven als waterberging en/of groene buffer. Deze aanpak zou wél bijdragen aan de speerpunten van de visie en een bijdrage leveren aan de klimaatdoelen, biodiversiteit en leefbaarheid.	We zien vanuit provinciale en nationale opgaven de ruimtedruk op dit gebied toenemen. Het is onrealistisch om de ruimtelijke reservering te verwijderen. We kiezen ervoor om de reservering zoals deze in de Structuurvisie (2011) is opgenomen, aan te houden, waarbij in de omgevingsvisie als aanvulling extra randvoorwaarden aan de ontwikkeling worden gesteld. Zo wordt de ontwikkeling gekoppeld aan het realiseren van meerwaarde op het gebied van duurzaamheid, klimaat, bereikbaarheid en leefbaarheid. Daarnaast geldt dat de noodzaak van de ontwikkeling door de initiatiefnemer moet worden aangetoond.
21.c	Bedrijven Poort West Brabant: ook deze ontwikkeling werkt tegen de ambities van de visie. Hoewel er iets te zeggen valt voor het verbeteren van de spoorinfrastructuur in combinatie met kantoren, voegt het reserveren van dit gebied voor “grootschalige logistiek” (i.e., “groter dan 3 hectare”), geen enkele waarde toe aan de klimaatdoelen of biodiversiteit. Bovendien is deze ontwikkeling in strijd met de visie van de provincie Noord-Brabant, waar de ongebreidelde groei van grote distributiecentra ter discussie staat.	Bedrijven Poort West Brabant vormt vanwege de ligging nabij het spoor en het Haven- en Industrieterrein en Logistiek Park Moerdijk een aanvulling op het logistieke cluster. Randvoorwaarden ten aanzien van de omvang van de logistiek en het type functies zijn in afstemming met de regio en de provincie geformuleerd. Daarnaast biedt ontwikkeling van dit gebied kansen voor versterking van de OV-knooppuntfunctie. Om “verdozing” tegen te gaan heeft Provincie Noord-Brabant in een wijziging van de Interim omgevingsverordening vestiging van grootschalige logistiek overal in Brabant verboden, op specifiek aangewezen gebieden na. In Moerdijk zijn dit delen van het Haven- en industrieterrein Moerdijk, Logistiek Park Moerdijk en stationsgebied Lage Zwaluwe. Bij de ontwikkeling van het gebied dient rekening te worden gehouden met onder meer klimaatopgaven, natuuropgaven, veiligheid en leefbaarheid. Dit is niet als zodanig opgenomen onder de gebiedsgerichte uitwerking en vraagt om toevoeging van voorwaarden voor ontwikkeling van een bedrijventerrein.

21.d	Intensivering spoorlijn Lage Zwaluwe - industrieterrein, langs dorp: Hoewel het intensiveren van het spoorvervoer met enige moeite als een duurzaamheidsmaatregel kan worden gemotiveerd (i.e., nu wordt nog gebruikgemaakt van dieseltreinen), draagt het zeker niet bij aan de veiligheid. Bovendien zet dit economisch gedreven initiatief de leefbaarheid van de dorpskernen verder onder druk. Dit vraagt om een zeer zorgvuldige afweging met alle partijen. Bij doorgaan moet rekening gehouden worden met serieuze maatregelen om veiligheid en leefbaarheid van bewoners dorp Moerdijk te garanderen. Als het uitgangspunt is dat uitvoering van dit economisch gedreven initiatief een bijdrage moet leveren aan de leefbaarheid, dan ligt hier een enorme opgave. Zowel technisch als financieel.	Op hoger schaalniveau kunnen we niet heen om de verduurzamingsslag die ook op het gebied van goedenvervoer gemaakt moet worden. Wij houden hierbij oog voor het lokaal belang en de borging van leefbaarheid en veiligheid, zoals wij in de ontwerp-omgevingsvisie op p. 57 onder punt 10 hebben omschreven. Hierover zoeken we ook actief het gesprek op met rijk en provincie.
	Conclusie: de zienswijze geeft aanleiding tot de volgende aanpassingen: - mede naar aanleiding van deze zienswijze is de positiebepaling aangescherpt, hetgeen in de omgevingsvisie wordt verwerkt. - In de tekst verwijzen naar de “Ontwerptafel Powerport”. - Op p. 61 onder punt 5 wordt toegevoegd dat ontwikkeling van een nieuw bedrijventerrein enkel mogelijk is onder voorwaarden.	
22	GGD West-Brabant	
22.a	Wij willen u complimenteren met de ontwerp-Omgevingsvisie die nu ter inzage voor ligt. Het is prettig dat de GGD op verschillende manieren door de gemeente is betrokken voor advies.	Dank, waarvan akte.
22.b	Er wordt vaak gedacht dat de gezondheid voldoende beschermd is als aan de wettelijke normen voor luchtkwaliteit is voldaan. Dat klopt niet. De mate van luchtverontreiniging leidt tot aanzienlijke gezondheidsschade, ook in de gemeente Moerdijk. De GGD vindt het daarom belangrijk om te blijven werken aan een verbetering van de luchtkwaliteit, ook nu vrijwel overal in Nederland wordt voldaan aan de wettelijke normen. De Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) hanteert striktere normen voor luchtkwaliteit. Wij adviseren om de WHO-advieswaarden als standaard te nemen en hier waar dit echt niet haalbaar is, per plangebied van af te wijken.	Om de WHO-normen te behalen is aangepast beleid op landelijk en europees niveau nodig. Dit vraagt om aanpassingen van bijvoorbeeld doorgaand verkeer, spoor en bedrijven tot over de grens (haven en industrie Antwerpen). Op gemeentelijk niveau is het op dit moment niet mogelijk om te voldoen aan de WHO-normen.
22.c	Uit onderzoek blijkt dat 46% van de inwoners van de gemeente Moerdijk zich zorgen maakt over de gezondheidseffecten van de luchtkwaliteit. Wij raden de gemeente daarom aan zich aansluit bij het Schone Lucht Akkoord. De gemeente kan hiervoor nog tot 29 september 2023 middelen aanvragen. Daarnaast is de provincie Noord-Brabant sinds dit jaar gestart met een pilot om meer Brabantse gemeenten te laten aansluiten bij het Schone Lucht Akkoord.	Gemeente Moerdijk neemt deel aan fase 2 van de Pilot Regionale Samenwerking Schone Lucht van Provincie Noord Brabant.
22.d	De gemeente maakt belangrijke stappen waar het gaat om arbeidsmigranten. Er is steeds meer aandacht voor de gezondheid van deze groep en dat is mooi. Tegelijkertijd zien we landelijk dat maar een beperkt deel van de arbeidsmigranten de weg naar reguliere zorg, zoals de huisarts, weet te vinden. We vragen daarom, ook in uw omgevingsvisie, hiervoor blijvende aandacht. Leg de focus niet enkel op de huisvesting en economische bijdrage van arbeidsmigranten, maar regel ook de toegang tot zorg en neem dit als kader mee bij gebiedsontwikkelingen omtrent arbeidsmigranten.	De omgevingsvisie bevat reeds ambities over toegang tot zorg. Voor iedereen, dus ook voor arbeidsmigranten. De verdere uitwerking richting uitvoering voor wonen en zorg vindt plaats in de woonzorgvisie.
22.e	In de omgevingsvisie is veel aandacht voor klimaat, maar dit gaat vooral over technische maatregelen. Het is belangrijk om aandacht te hebben voor het perspectief van de inwoners. Neem in uw omgevingsvisie een ambitie op over hitte in relatie tot gezondheid. Deze ambitie kunt u verder uitwerken in het Omgevingsprogramma klimaat. Eén van de onderdelen hiervan kan het ontwikkelen van een lokaal hitteplan zijn. Dit helpt om in de eigen omgeving goed voorbereid te zijn op een periode van extreme warmte.	Deze ambitie is onderdeel van de vastgestelde Klimaatstrategie en al voldoende verankerd in de omgevingsvisie. Het verbeteren van de klimaatrobustheid van de omgeving via vergroening van de openbare ruimte staat op veel plekken benoemd: Kernambitie 31, p. 25: “... vergroening van de leefomgeving, verbeteren klimaatrobustheid van de leefomgeving...” Toekomstverhaal, p.35: “Tevens is de openbare ruimte met aandacht voor de klimaatadaptatie en de energietransitie heringericht.” Gebiedsgerichte uitwerking Zevenbergen: punt 2, 3 en 15 Gebiedsgerichte uitwerking voorzieningenkernen: punt 2, 3 en 11 Gebiedsgerichte uitwerking overige kernen: punt 2, 4 en 9 Als uitwerking van de omgevingsvisie volgt nog een programma Klimaatopgave.
22.f	Uit de meest recente cijfers blijkt dat inwoners bezorgd zijn over de eigen gezondheid, onder andere doordat zij in de buurt wonen van (a) een industrie of bedrijven, (b) hoogspanningslijnen en (c) akkerbouw en tuinbouwbedrijven. Het is daarom van belang om bij de uitwerking van de visie in programma's aandacht te besteden aan de participatie en de beleving van de inwoners. Dit voorkomt dat inwoners meer bezorgdheid en stress ervaren als gevolg van veranderingen in hun leefomgeving.	Dit onderkennen we en nemen we ter kennisneming aan. Zorgvuldige participatie is altijd randvoorwaardelijk aan processen rondom ruimtelijke ontwikkelingen, ook bij uitwerking van de visie in programma's. De GGD is hierbij ook een belangrijke gesprekspartner.
	Conclusie: de zienswijze geeft geen aanleiding tot aanpassing van de omgevingsvisie.	

23	Provincie Noord-Brabant	
23.a	Onze complimenten met het voorliggende resultaat. Het is een goed leesbaar en overzichtelijk document met duidelijke keuzes.	Dank, waarvan akte
23.b	Energie infrastructurele projecten/Powerport Moerdijk: In uw gemeente lopen diverse grote energie infrastructurele projecten met een regionaal / nationaal schaalniveau. In de omgevingsvisie lezen we dat er alleen ingezet wordt op projecten die een lokale of regionale koppeling hebben. Een ontwikkeling stopt echter niet bij een gemeente- of regiogrens, projecten kunnen ook bijdragen aan de bovenregionale/provinciale opgave of zelfs de landelijke opgave. Zo zijn wij onder andere met u betrokken bij de ontwerptafel “Powerport Moerdijk”. Deze ontwikkelingen zijn pas net gestart, en begrijpelijkerwijs nog niet in de omgevingsvisie opgenomen. Over het algemeen verdient de ruimtelijke impact van deze grote energie infrastructurele projecten in de omgevingsvisie Moerdijk nog wel meer aandacht. De (tussentijdse) resultaten van de ontwerptafel worden in oktober 2023 opgeleverd. Deze vormen onderdeel van het ruimtelijk voorstel en het ruimtelijk arrangement, dat in het najaar van 2023 wordt afgerond. Hier worden ook uitvoerings- en vervolgafspraken gemaakt tussen rijk, provincie en betrokken gemeenten. Als de vaststelling van de omgevingsvisie Moerdijk niet kan wachten tot de ruimtelijke keuzes op de ontwerptafel zijn uitgekristalliseerd, zal dit onderwerp minimaal in de omgevingsvisie benoemd moeten worden.	De nationale en bovenregionale ontwikkelingen worden op meerdere plekken in de visie benoemd: - Kernambitie 2, bouwen aan een vitale en gezonde economie, p.5, en p.28 - Gebiedsspecifieke keuzes HiM, inleidende tekst, p.54 - Gebiedsspecifieke keuzes HiM: punt 3, p.55 Het is voor ons als gemeente, als hoeder van het publieke belang, belangrijk om zowel oog te hebben voor de bovenregionale en nationale belangen, maar ook om de lokale belangen en ambities (leefbaarheid, veiligheid, milieu) zo goed mogelijk te borgen. Daarom laten we deze ambitie overeind in de omgevingsvisie, waarbij we ons ervan bewust zijn dat we ons te verhouden hebben tot hogere overheden. De ontwikkelingen op het gebied van de energie-infrastructuurprojecten incl. het proces rond de ontwerptafel vragen inderdaad meer aandacht in de omgevingsvisie.
23.c	Concurrerende Brabantse economie: Naast dat wij ook het belang zien van het reserveren van ruimte voor innovatie en vernieuwing in het kader van verduurzaming zoals beschreven in de omgevingsvisie, zien wij ook nog steeds het belang van ruimte voor (circulaire) economisch bedrijvigheid. Hierbij vermelden we ook graag het belang van het behoudt van de ruimtelijke reservering Roode Vaart, waarbij er wel allereerst kritisch gekeken dient te worden hoe ruimte op het haventerrein optimaal kan worden benut.	We kiezen er inderdaad voor om de reservering Roode Vaart, zoals deze in de Structuurvisie (2011) is opgenomen, aan te houden. Wel worden in de omgevingsvisie als aanvulling extra randvoorwaarden aan ontwikkeling gesteld. Zo wordt de ontwikkeling gekoppeld aan een meerwaarde op het gebied van onder andere duurzaamheid, klimaat, bereikbaarheid en leefbaarheid. Daarnaast geldt dat de noodzaak van de ontwikkeling moet worden aangetoond.
23.d	Natuur: Op de visiekaart komt het NNB en de EVZ op hoofdlijnen als structuur naar voren. In de beschrijving van de integrale kernambities zijn natuur en biodiversiteit echter nog onvoldoende uitgewerkt (concrete aanvullingen: zie bijlage 1 bij de zienswijze)	In de gebiedsgerichte uitwerkingen zijn natuur/biodiversiteit wel nader belicht, maar dit komt inderdaad onvoldoende terug in de kernambities zoals benoemd onder 3.1 en 3.1.
23.e	Waterveiligheid en klimaatadaptatie: - Vanuit het principe water en bodem sturend, staat in de provinciale omgevingsvisie, de beleidskaders leefomgeving en wonen en werken, en in de verstedelijkingsstrategie 2040 dat de juiste functie op de juiste plek moet komen te liggen. Bij de ontwikkeling van nieuwe plannen in het buitengebied is het belangrijk dat er aandacht is voor de integrale afweging vanuit de lagenbenadering. - Wij vinden het van belang dat u in de omgevingsvisie opneemt dat er in principe niet meer buitendijks gebouwd wordt (m.u.v. een aantal watergebonden activiteiten onder voorwaarden). - Bij de regel 'vasthouden-bergen-afvoeren' ontbreekt het infiltreren. Hoewel dat niet gemakkelijk is op de zware gronden in gemeente Moerdijk, is het wel van belang voor een klimaat robuust water- en bodemsysteem.	We volgen de opmerkingen ten aanzien van de integrale afweging vanuit de lagenbenadering en het principe omtrent buitendijks bouwen en voegen dit toe in de omgevingsvisie. In het nieuwe gemeentelijke waterplan gaan we uit van hergebruik, bergen en infiltreren (op eigen terrein), tijdelijke opslag en vervolgens pas afvoeren naar openbaar groen en oppervlakte water, hemelwaterriool bovengronds en als allerlaatste ondergronds. Dit verwerken we in de omgevingsvisie.
23.f	Cultuurhistorie: - We zien strijdigheid met het provinciaal belang tussen (a) de erfgoedwaarden Polder de Ruigenhil, de Sint Antoniegorzen inclusief fort Henrica Sabina en De hel en Buitengorzen aan het Hollandsch Diep en (b) de ingetekende uitbreiding aan de oostzijde van Willemstad. - Wij verzoeken om het cultuurhistorische belang bij duurzame energieopwek te betrekken, bijvoorbeeld dat zonne-energie binnen cultuurhistorisch waardevolle gebieden enkel toegelaten is binnen het bestaande bouwvlak (zie CHW-kaart van de provincie)	Gelet op het ontbreken van grote inbreidings- en transformatielocaties en de ligging van de vesting wordt gekozen voor uitbreiding aan de oostzijde van Willemstad. Op deze wijze wordt het cultuurhistorisch karakter van de vesting zo min mogelijk aangetast. Op p. 67 punt 11 van de ontwerp-omgevingsvisie is aangegeven dat er alleen ruimte is voor duurzame opwek als er sprake is van meervoudig ruimtegebruik met behoud of versterking van de agrarische productiefunctie of de landschappelijke kwaliteiten. De afweging waar dit wel of niet kan is maatwerk.
23.g	Mobiliteit: - De visie kent veel aandacht voor bereikbaarheid tussen de kernen, weinig aandacht voor de verkeersstromen op (rijks)wegen, spoor en water. Hier zou iets over opgenomen moeten worden in de visie. - De relevante onderdelen van de RMA's en RMP's moeten worden vertaald in het gemeentelijk beleid van de omgevingsvisie en worden betrokken bij de uitvoering. - Extra aansluiting knooppunt Zonzeel: wij hebben hier nog niet eerder van gehoord. Omtrent deze ontwikkeling is nog geen ruimtelijke afweging gemaakt. U geeft aan dat u deze ambitie regionaal gaat oppakken met de buurgemeenten. Wij verwachten dat u ons daar ook bij betreft.	In de ontwerp-omgevingsvisie staat dat er een uitvoeringsprogramma/uitwerking Verkeer en Mobiliteit wordt opgesteld om ambities verder te concretiseren. Hierin zal aandacht zijn voor de genoemde punten en de gevraagde participatie. Een extra aansluiting op Knooppunt Zonzeel hangt samen met de waarborging van de regionale bereikbaarheid. Omdat er extra woningbouw gaat plaatsvinden in zowel Moerdijk als omliggende gemeenten (binnen driehoek Zevenbergen, Etten-Leur en Prinsenbeek) wordt op termijn een extra aansluiting voorzien om drukte en filevorming te voorkomen. Alhoewel er nu nog geen concrete plannen liggen is deze ontwikkeling gezien de scope van de omgevingsvisie (2040) al wel opgenomen. Nadere afstemming hierover zal volgen.

23.h	Visiekaart: - De legenda van de visiekaart kent termen die ruim te interpreteren zijn, waardoor de kaart weinig richtinggevend is. Wellicht kunt u overwegen om in de legenda iets meer context te geven aan begrippen als ‘goed wonen in de buurtschappen’ of ‘ruimte voor afronden’. Hierdoor wordt de kaart met legenda beter op zichzelf leesbaar. - Op de kaart is overigens een indicatief tracé voor de Delta Rhine Corridor opgenomen. Wij wijzen u erop dat dit tracé al in 2012 formeel is vastgelegd in de Structuurvisie Buisleidingen. Wij verzoeken u de legenda hierop aan te passen.	De begrippen in de legenda worden reeds uitgelegd in de lopende tekst. In de Structuurvisie Buisleidingen zijn de ruimtelijke reserveringen voor bestaande en toekomstige buisleidingen vastgelegd. Bij het bepalen van het tracé van de Delta Rhine Corridor wordt dit als uitgangspunt gehanteerd. Het definitieve tracé van de DRC is echter nog niet vastgesteld. Er kunnen om uiteenlopende redenen nog keuzes gemaakt worden om af te wijken van het tracé in de SV Buisleidingen. Om die reden spreken we in onze Omgevingsvisie van een ‘indicatief tracé’ voor de Delta Rhine Corridor. Dat indicatieve tracé komt uiteraard wel overeen met de ruimtelijke reservering uit de Structuurvisie Buisleidingen. We passen de legenda in de visiekaart aan naar ‘Ruimtelijke reservering Structuurvisie Buisleidingen: indicatief tracé Delta Rhine Corridor’.
	Conclusie: de zienswijze geeft aanleiding tot de volgende aanpassingen: - In de tekst verwijzen naar de verkenning van Rijk, provincie en gemeente en opnemen dat voor het gebied aan de noordoostzijde van de gemeente een gebiedsgerichte uitwerking wordt opgesteld. - De kernambities onder hoofdstuk 3.1 en 3.2 aanvullen met voorwaarden vanuit natuur. - De regel m.b.t. ‘vasthouden-bergen-afvoeren’ aanvullen met infiltreren en tijdelijk opslaan. - De principes m.b.t. integrale afweging vanuit de lagenbenadering en buitendijks bouwen opnemen in de omgevingsvisie. - De legenda in de visiekaart voor reservering van een tracé voor bundeling van ondergrondse infrastructuur wijzigen naar ‘Ruimtelijke reservering Structuurvisie Buisleidingen: indicatief tracé Delta Rhine Corridor’.	
24	Havenbedrijf Moerdijk	
24.a	Allereerst willen wij u bedanken voor de wijze waarop de gemeente hier, samen met alle belanghebbenden, zorgvuldig aan werkt. Als Havenbedrijf Moerdijk hechten we veel waarde aan een heldere samenwerking tussen partijen. Wij ondersteunen daarbij voor een groot deel de keuzes die in dit proces zijn gemaakt en zijn blij met het feit dat de Roode Vaart reserve behouden blijft.	Ook wij hechten veel waarde aan een heldere samenwerking. We kiezen er inderdaad voor om de reservering Roode Vaart, zoals deze in de Structuurvisie (2011) is opgenomen, aan te houden. Wel worden in de omgevingsvisie als aanvulling extra randvoorwaarden aan ontwikkeling gesteld. Zo wordt de ontwikkeling gekoppeld aan een meerwaarde op het gebied van onder andere duurzaamheid, klimaat, bereikbaarheid en leefbaarheid. Daarnaast geldt dat de noodzaak van de ontwikkeling moet worden aangetoond.
24.b	Het document heeft op punten een kaderstellend karakter dat niet strookt met de aard van een omgevingsvisie, waarbij wat ons betreft sommige zaken zich niet goed verhouden tot de governance structuur van Havenbedrijf Moerdijk. Als aandeelhouder kan de gemeente niet de regisseur zijn van de onderneming. Daarnaast is het voor ons bedrijfsleven absoluut onwenselijk dat punt 1 op p.55 de reguliere groei van (bestaande) bedrijvigheid uitsluit en bij punt 2 voor nieuwe vestigingen een ‘meerwaarde benadering’ oplegt. Tevens vragen we ons af of het betekent dat wij rekeningen mogen indienen om extra groenvoorzieningen toe te voegen als bij punt 14 op p.58 gesproken wordt over het “we” werken aan een ‘klimaatbestendig watersysteem’.	De veelheid aan ontwikkelingen die op ons af komen en de impact die dat heeft op de leefbaarheid, de ruimtelijke kwaliteit en een toekomstbestendig perspectief voor inwoners en ondernemers is groot. Wij hebben dan ook zorgen over het spanningsveld dat hierdoor ontstaat. Dit noodzaakt ons om nog sterker in te zetten op onze taak als hoeder van het publieke belang. Dit vraagt ook aanscherping van de kaders. Als grondgebied gemeente en vanuit onze verantwoordelijkheid voor veiligheid, leefbaarheid en een zorgvuldige ruimtelijke ordening zijn wij verantwoordelijk om in onze omgevingsvisie het door de gemeente gewenste ruimtelijke perspectief te schetsen. Groei van bestaande bedrijven is mogelijk mits binnen de huidige fysieke grenzen van het gebied als geheel, binnen de huidige milieuruimte van het gebied als geheel en mits de ontwikkeling bijdraagt aan de verduurzaming. Met de meerwaardebenadering willen we borgen dat niet alleen de economische ontwikkeling centraal staat, maar dat deze ontwikkeling ook bijdraagt aan andere maatschappelijke opgaven zoals duurzaamheid, klimaat, bereikbaarheid, leefbaarheid en/of landschap. In de omgevingsvisie is opgenomen dat we <i>waar mogelijk</i> extra groenvoorzieningen toevoegen én het Havenbedrijf en het bedrijfsleven stimuleren ook aan de slag te gaan om het hitte-eilandeffect tegen te gaan.
24.c	Het document lijkt zich te willen onttrekken aan nationale en bovenregionale ontwikkelingen, terwijl (Port of) Moerdijk een knooppunt is tussen verschillende industrieclusters in Nederland, Duitsland en België. De voorwaarde dat in de gemeente Moerdijk enkel energie-infrastructuur-projecten landen die een lokale koppeling hebben is daarom vanuit de gemeentelijke optiek wel logisch, maar wat ons betreft niet haalbaar (zie punt 3a pag. 55). We vragen ons dan af wat de “meebeweeg” ruimte van de gemeente gaat worden.	De nationale en bovenregionale ontwikkelingen worden op meerdere plekken in de visie benoemd: - Kernambitie 2, bouwen aan een vitale en gezonde economie, p.5, en p.28 - Gebiedsspecifieke keuzes HiM, inleidende tekst, p.54 - Gebiedsspecifieke keuzes HiM: punt 3, p.55 Het is voor ons als gemeente, als hoeder van het publieke belang, belangrijk om zowel oog te hebben voor de bovenregionale en nationale belangen, maar ook om de lokale belangen en ambities (leefbaarheid, veiligheid, milieu) zo goed mogelijk te borgen. Daarom laten we deze ambitie overeind in de omgevingsvisie, waarbij we ons ervan bewust zijn dat we ons te verhouden hebben tot hogere overheden.
24.d	Ten aanzien van de reservering van de Roode Vaart willen we opmerken dat: - De reservering altijd al en alleen bedoeld is voor “natte” bedrijvigheid; - De reservering van de Roode Vaart gedaan is vanwege de verwachte internationale trend van groei aan bulk en containerlading; - Daarnaast laten de provinciale bedrijventerrein prognoses eveneens een flinke ruimtebehoefte in West-Brabant zien; - Bij eventuele ontwikkeling van de Roode Vaart reservering zullen we zeker zorgen voor een goede inpassing, met oog voor de leefbaarheid van het gebied.	Uw opmerkingen nemen we ter kennisneming aan. Gezien de ontwikkeling op het gebied van energie, klimaat, verduurzaming en leefbaarheid zien we aanleiding om de vigerende kaders aan te scherpen om er gericht op te sturen dat deze ontwikkeling naast economische meerwaarde ook maatschappelijke meerwaarde gaat genereren.
24.e	Verschillende reacties op de nota van aanpassingen van fase 3:	

	3b: “Binnen deze gebiedsgrenzen ... verduurzaming.” Deze aanpassing is voor ons bedrijfsleven absoluut onwenselijk omdat die reguliere groei van bedrijvigheid binnen Port of Moerdijk onmogelijk maakt, terwijl er een verwachte groei is voor wat betreft bulk en containerlading. 5c: “Als gemeente zijn we op het Haven- en Industrie afhankelijk van het Havenbedrijf” De gemeente is niet afhankelijk van het havenbedrijf. Als de gemeente een goede stimuleringsregeling voor bedrijven opzet, kan er zonder havenbedrijf gewerkt worden, dat immers geen zeggenschap heeft over particuliere (verkochte) terreinen. 5c, p.37 “Daarnaast ... om het hitte-eilandeffect tegen te gaan”. Als klimaatadaptatie alleen het verminderen van hittestress omvat, dan is het aanpakken van verharde terreinen een bijzondere maatregel aangezien de chemische industrie niet veel verharde terreinen heeft (juist veel groen) en logistieke terreinen juist wel, waar dit uiteraard functioneel is. 9b, p.37 “voegen we – waar mogelijk – extra groenvoorzieningen toe” We vragen ons af welke rol de gemeente hierin wil spelen, gegeven de eigendomsverhoudingen op ons terrein. 10b, p.36: “om sluipverkeer door Klundert te voorkomen” We denken dat deze passage meer betrekking heeft op Moerdijk en Zevenbergschen Hoek 10c, p.34 “geen ruimte voor nieuwvestiging of uitbreiding voor andere doelen” Dit is zoals genoemd absoluut niet wenselijk, omdat het reguliere activiteiten op slot zet, evenals de invulling van restkavels op bijvoorbeeld Tradepark West. De huidige toegestane activiteiten conform het bestemmingsplan en de clusterindeling op het haven- en industrieterrein moeten we volgens ons blijven aanhouden. 10c, p.35: “evenwicht ... meerwaarde benadering” ● We vragen ons af hoe en denken dat dit niet realistisch is. Bovendien onwenselijk omdat reguliere activiteiten ook moeten kunnen groeien. Daarnaast beschouwen we het feit dat deze meerwaardebenadering voor andere bedrijventerreinen binnen de gemeente Moerdijk niet geldt als een vorm van ongelijk level playing field	Groei van bestaande bedrijven is mogelijk mits binnen de huidige fysieke grenzen van het gebied als geheel, binnen de huidige milieuruimte van het gebied als geheel en mits de ontwikkeling bijdraagt aan de verduurzaming. Daarnaast bestendigen we de Roode vaart reserve. In de omgevingsvisie is opgenomen dat we het Havenbedrijf en het bedrijfsleven stimuleren ook een slag te slaan om het hitte-eilandeffect tegen te gaan. Op p. 58 onder punt 14 is opgenomen dat we het werken aan onder andere een klimaatbestendig watersysteem stimuleren. Daarnaast wordt het toevoegen van groen genoemd. De gemeente zal hier met name inzetten op het stimuleren van het bedrijfsleven. Het gaat inderdaad om sluipverkeer door meerdere kernen. Dit vraagt om aanpassing van p. 57 onder punt 9f van de ontwerp-omgevingsvisie. Groei van bestaande bedrijven is mogelijk mits binnen de huidige fysieke grenzen van het gebied als geheel, binnen de huidige milieuruimte van het gebied als geheel en mits de ontwikkeling bijdraagt aan de verduurzaming. Het realiseren van meerwaarde vormt een randvoorwaarde bij nieuwe ontwikkelingen. Wij dagen initiatiefnemers uit om vooraf zelf na te denken over hoe meerwaarde gerealiseerd kan worden. Op basis hiervan zullen we het gesprek aan gaan. Ook voor andere terreinen stellen we randvoorwaarden. Zo is voor Dint尔蒙d nu opgenomen dat we een consoliderende houding hanteren en streven wij bij de (her)ontwikkeling van lokale bedrijventerrein naar oplossingen voor maatschappelijke opgaven, zoals energietransitie, klimaatadaptatie, circulaire economie en de kwaliteit ruimtelijke inrichting en inpassing van terreinen in de omgeving.
24.f	p.28: Bouwen aan een vitale en gezonde economie De tekst roept een aantal vragen op en geeft een ambitie waar je een vraagteken bij kan zetten. We zijn van mening dat het niet vol te houden is dat Moerdijk alleen het hoofd biedt aan transitieopgaven met een lokale of regionale koppeling. Moerdijk zal volgens ons ook een bijdrage aan nationale en provinciale doelen moeten leveren. Dat de gemeente Moerdijk niet alleen de lasten wil dragen snappen we heel goed, maar op deze wijze formuleren sluit elk compromis uit. Verder zijn we sterk van mening dat reguliere uitbreidingen niet uitgesloten mogen worden door alleen uitbreiding bij bijdrage aan verduurzaming toe te staan. Verder zouden we graag verduidelijking zien op deze punten: ● “beter evenwicht tussen economie en (milieu)druk”: beter dan? ● Wat is het verschil tussen “industriële en economische activiteiten” dat bedoeld wordt? ● Wat houdt de “regisserende rol” van de gemeente in?	De nationale en bovenregionale ontwikkelingen worden op meerdere plekken in de visie benoemd: - Kernambitie 2, bouwen aan een vitale en gezonde economie, p.5, en p.28 - Gebiedsspecifieke keuzes HiM, inleidende tekst, p.54 - Gebiedsspecifieke keuzes HiM: punt 3, p.55 Het is voor ons als gemeente, als hoeder van het publieke belang, belangrijk om zowel oog te hebben voor de bovenregionale en nationale belangen, maar ook om de lokale belangen en ambities (leefbaarheid, veiligheid, milieu) zo goed mogelijk te borgen. Daarom laten we deze ambitie overeind in de omgevingsvisie, waarbij we ons ervan bewust zijn dat we ons te verhouden hebben tot hogere overheden. Groei van bestaande bedrijven is mogelijk mits binnen de huidige fysieke grenzen van het gebied als geheel, binnen de huidige milieuruimte van het gebied als geheel en mits de ontwikkeling bijdraagt aan de verduurzaming. Beter evenwicht tussen economie en (milieu)druk: dit wordt direct achter het genoemde punt toegelicht. “Ontwikkelingen op Haven- en industrieterrein, zowel industriële als economische activiteiten, moeten significant bijdragen aan de verduurzaming van bestaande activiteiten. Maar we vinden het belangrijk dat ontwikkelingen ook bijdragen aan het creëren van meerwaarde op het gebied van duurzaamheid, klimaat, gezondheid, veiligheid en leefbaarheid.” Verskil industriële en economische activiteiten: industrie is het deel van de economie dat wordt gekenmerkt door productie en verwerking van materiële goederen of artikelen. Met een regisserende rol bedoelen we dat we vanuit onze publieke verantwoordelijkheid en ambities gericht willen sturen op de ontwikkeling van het haven en industrieterrein.
24.g	p.30: Oeververbindingen: Oeververbindingen zijn de verantwoordelijkheid van het Rijk. Wat denkt de gemeente hieraan te kunnen doen, als de ambitie is om in te zetten op de betrouwbaarheid van deze verbindingen.	In de omgevingsvisie geven we aan dat we samen met onder meer andere overheden inzetten op betrouwbaarheid van de oeververbindingen. Dit vraagt goede afstemming met betrokken partijen zoals het Rijk als verantwoordelijke voor deze verbindingen.
24.h	p.30: Beknopte weergave van de huidige situatie in Moerdijk rondom deze kernambitie: Bij het tweede pijltje wordt gesproken over stevige regionale ambities op het gebied van de grondstoffentransitie die kansen biedt voor duurzame	Op p.55 onder punt 1 is opgenomen dat aanvullend ruimtebeslag (voor energie-infrastructuur) buiten het Haven- en Industrieterrein en Logistiek Park Moerdijk kan worden overwogen als dit bijdraagt aan de lokale en regionale energie- en grondstoffentransitie.

	ontwikkeling van bestaande en nieuwe bedrijvigheid en tegelijkertijd een mogelijk aanvullende ruimtevraag met zich meebrengt. Met de voorliggende Omgevingsvisie kan die ambitie niet worden ingevuld, aangezien de mogelijk aanvullende ruimtevraag niet mag worden geboden.	
24.i	p. 55, punt 1: - de kaderstellende beperkingen passen niet bij eerdere teksten dat letterlijk en figuurlijk ruimte gegeven moet worden en zijn wat ons betreft absoluut onwenselijk doordat ze groei van reguliere bedrijvigheid onmogelijk maken “Geluidsneutraal” moet zijn “binnen de huidige zonegrenzen en vastgestelde grenswaarden” - Laatste zin: welke compensatie, door wie en op basis van welke (nul)meting?	Wij nemen kennis van uw zorg, maar passen de omgevingsvisie hier niet op aan. Wij begrijpen uw opmerking om graag invulling te zien van de term geluidsneutraal. We vervangen de term geluidsneutraal voor “binnen de huidige grenzen van de geluidszone en vastgestelde hogere waarden” De compensatie heeft betrekking op eventuele achteruitgang van leefbaarheid. Deze dient te worden gecompenseerd door de initiatiefnemer. De beoordeling van de achteruitgang van de leefbaarheid en de compensatie vormt maatwerk.
24.j	p.55, punt 2: De meerwaarde benadering waarbij iedere ontwikkeling meerwaarde oplevert voor wat betreft duurzaamheid, klimaat, bereikbaarheid, leefbaarheid én verbetering van het landschap is in onze ogen niet waar te maken	De meerwaardebenadering vormt maatwerk waarover besluitvorming zal plaatsvinden.
24.k	p. 55: punt 3: “Opgaven zonder lokale of regionale koppeling horen op een andere plek” zou betekenen dat Moerdijk zich onttrekt aan nationale opgaven. Dit kan in onze ogen niet-wenselijke aanwijzingen vanuit Rijk of provincie tot gevolg hebben. Dan ben je het stuur in deze ontwikkelingen zeker kwijt. - Bovendien lijkt het volgende punt (3b) er in tegenspraak mee.	De zinsnede over de lokale of regionale koppeling vraagt om verduidelijking. Gelet op de toenemende druk van onder meer meer nationale opgaven op ons grondgebied vraagt de in de omgevingsvisie opgenomen positiebepaling bovendien om aanscherping. Op het onderdeel t.a.v. de lokale en regionale koppeling wordt de volgende tekst opgenomen: Gezien de druk op de leefbaarheid in dit gebied pleiten wij ervoor om in gemeente Moerdijk alleen energie-infrastructuur projecten te laten landen die gekoppeld zijn aan de industrie in Moerdijk of de aanwezige infrastructuur (bijvoorbeeld de buisleidingenstraat). Projecten zonder deze lokale koppeling moeten buiten onze gemeente worden ingepast.
24.l	p. 56: Zou geothermie als alternatieve duurzame warmtebron wel buiten het haven- en industrieterrein Moerdijk mogen?	In de ontwerp-omgevingsvisie is op p.55 onder punt 3 een uitzondering opgenomen dat indien inpassing van nationale en regionale energie-infrastructuur niet mogelijk is op het Haven- en industrieterrein, inpassing buiten het terrein mogelijk is met respect voor de omgeving, ook als dat meer geld kost. Dit biedt mogelijkheden voor geothermie buiten het Haven- en Industrieterrein.
24.m	p.57: Gaat het bij ‘f’ niet om sluipverkeer door Moerdijk en Zevenbergschen Hoek i.p.v. Klundert?	Het gaat inderdaad om sluipverkeer door meerdere kernen. Dit vraagt om aanpassing van p. 57 onder punt 9f van de ontwerp-omgevingsvisie.
24.n	p.57, punt 11: Wat wordt bedoeld met de verkenning van de multimodale aansluiting?	U opmerking is terecht. Deze tekst op dit punt is niet duidelijk. Wij zullen punt 11 schrappen in de Omgevingsvisie.
24.o	p.58, punt 14: Kan de gemeente extra groenvoorzieningen toevoegen om het hitte-eilandeffect tegen te gaan, of betekent dit dat ze het havenbedrijf betaalt om dit uit te voeren?	In de omgevingsvisie is opgenomen dat we <i>waar mogelijk</i> extra groenvoorzieningen toevoegen én het Havenbedrijf en het bedrijfsleven stimuleren om ook aan de slag te gaan om het hitte-eilandeffect tegen te gaan.
24.p	p.58, punt 15: De zone tussen de noordzijde van Zevenbergen en het haven- en industrieterrein is volgens ons geen geschikte plek voor toevoegen (tijdelijke) woningbouw of intensieve recreatie.	Onder genoemd punt wordt niet gesproken over (tijdelijke) woningbouw of intensieve recreatie. Er wordt aangegeven dat op het moment dat er toch ontwikkelingen moeten plaatsvinden in de groenblauwe bufferzone, bijvoorbeeld in het kader van verduurzaming, we aanvullende mogelijkheden bieden voor extensieve recreatieve ontwikkelingen in de zone tussen de noordzijde van Zevenbergen en het Haven- en Industrieterrein. Op deze manier zetten we ons in op het behoud van een groene buffer tussen de economische activiteit op het Haven- en Industrieterrein en de stedelijke woonomgeving.
24.q	p. 38: Visiekaart, onbekende markering: Deze markering is niet uitgelegd - zonneparken?	Deze arcering betreft bestaand zonneveld. Dit zal worden toegevoegd in de legenda.
24.r	p. 38: Visiekaart, groenblauwe mantel:	Dit betreft de in het inpassingsplan opgenomen landschappelijke inpassing van het Logistiek Park Moerdijk, welke onderdeel is van de groenblauwe mantel.

	 Hier geen versterking groenblauwe mantel	
24.s	p. 38: Visiekaart, ecopark: Ecopark is niet juist gepositioneerd + tekstblokje a la LPM	Weergave Ecopark via tekst-label zal op de visiekaart worden aangepast.
24.t	p. 38: Visiekaart, woningbouw Zevenbergen-Noord: Dit is een onhandige plek voor woningbouw, ook al is het voor doelgroepen (ook op de lange termijn?)	In de Gebiedsvisie Zevenbergen-Noord (2017) is reeds een invulling voor het Caldic-terrein opgenomen.
	Conclusie: de zienswijze geeft aanleiding tot de volgende aanpassingen: - Op p. 55 onder punt 3 de aangescherpte positiebepaling opnemen waarin een verduidelijking zit met betrekking tot de lokale en regionale koppeling - Op p. 57 onder punt 9f van de ontwerp-omgevingsvisie aanpassen dat het gaat om sluipverkeer door omliggende woonkernen. - Op p. 57 punt 11 laten vervallen. - In de legenda behorende bij de visiekaart de aanduiding bestaand zonneveld opnemen. - Weergave Ecopark via tekst-label op de visiekaart aanpassen.	
25	ZLTO Moerdijk	
25.a	Aandachtspunt 1: Reikwijdte In de voorliggende visie staat dat deze elke vier jaar wordt herzien. Voor de agrarische sector is een doorkijk van vier jaar echter te kort. Deze sector doet investeringen tot twintig jaar. We vragen u om dit aandachtspunt mee te nemen in deze omgevingsvisie.	Deze omgevingsvisie heeft een doorkijk van 17 jaar, het document is gericht op 2040. Een omgevingsvisie is een dynamisch document. Met welk ritme we de visie aanpassen hangt af van de ervaringen die we opdoen met andere instrumenten, de monitoring van onze doelen en van de staat van onze fysieke leefomgeving. We evalueren de omgevingsvisie in ieder geval elke vier jaar. Daarnaast is het mogelijk om de visie van een herijking te voorzien wanneer (maatschappelijke) opgaven in de fysieke leefomgeving daar aanleiding toe geven.
25.b	Aandachtspunt 2: Participatie U verwijst in deze visie naar de klankbordsessie waaraan ZLTO Moerdijk deel heeft genomen (pag. 13). Na afloop van deze sessie heeft ZLTO opvolging hiervan gevraagd. Wij vinden het spijtig dat aan dit verzoek geen gehoor is gegeven. Dit doet geen recht aan de beschreven manier van participatie door de klankbordgroep.	ZLTO is op een groot aantal uitlopende manieren betrokken geweest bij het proces om te komen tot de omgevingsvisie. Naast aanwezigheid bij de atelierssessies en de georganiseerde klankbordsessie is ZLTO in de gelegenheid gesteld op verzoek extra momenten voor overleg te organiseren. Na de tweede atelierssessie zijn betrokkenen in de gelegenheid gesteld op de concept visie te reageren. Ook van ZLTO hebben we een uitgebreide reactie ontvangen, waarna we op een groot aantal onderdelen de aangereikte suggesties hebben verwerkt in de ontwerp omgevingsvisie. Hiernaast informeren we ZLTO in het algemeen via het agro-platform waar ook de omgevingsvisie meermalen geagendeerd stond. Ook hebben wij een presentatie over de klimaatstrategie verzorgd tijdens de algemene ledenvergadering van ZLTO. Ook bij de nadere uitwerking van de omgevingsvisie, waaronder de Klimaatopgave, stellen we uw betrokkenheid op prijs.
25.c	Aandachtspunt 3: Omschrijving gebied In de visie beschrijft u dat in het westelijke deel van de gemeente enkele grote veehouderijen, boomgaarden, boomkwekerijen en fruitkwekerijen te vinden zijn (pag. 65). Graag wijzen wij u erop dat er momenteel geen boomkwekerij aanwezig is in de gemeente Moerdijk. Tevens beschrijft u te willen zoeken naar een goede, structurele en duurzame invulling van vrijkomende agrarische gronden en bebouwing (pag. 65). Wij willen u meegeven dat grond van stoppende agrariërs veelal niet vrijkomt op de markt. In veel gevallen wordt deze direct verkocht aan andere agrariërs of instanties.	Boomkwekerijen: dit zullen we verwijderen uit de omgevingsvisie. We erkennen dat grond van stoppende agrariërs niet altijd vrijkomt op de markt. In de omgevingsvisie maken we onderscheid in agrarisch vrijkomende grond en vrijkomende agrarische bebouwing (VAB) en bieden de mogelijkheid, indien dit zich voordoet, om samen met de agrariërs actief te zoeken naar een passen en duurzame invulling van de vrijkomende bebouwing en de gronden. VAB: We weten dat dit vaak wordt verkocht aan agrariërs of instanties, we geven enkel met deze passage aan, indien dit niet gebeurt, dat we dan op zoek gaan naar een goede structurele invulling op basis van maatwerk. Een maatwerkafweging per

		verzoek vindt plaats op basis van het dynamisch afwegingskader zoals dat in de Visie buitengebied beschreven wordt.
25.d	Zorgpunt 1: Toekomst van de landbouw 1.1 Onduidelijkheid over definities In de visie lezen we onder andere over duurzame landbouw, biodiversiteit en natuurinclusiviteit. In de praktijk blijken definities hiervan door verschillende partijen anders geïnterpreteerd te worden. Wat is volgens u de definitie van duurzame landbouw, biodiversiteit en natuurinclusiviteit? Voor ons leiden er meer wegen naar Rome. De SER heeft een aantal transitiepaden voor duurzame landbouw beschreven. Die gaan van extensief tot hoog-technologisch. Ook in het beleidskader landbouw en voedsel van de provincie Noord- Brabant zijn min of meer dezelfde richtingen beschreven (Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030 - Provincie Noord-Brabant). We sluiten ons aan bij deze denkrichtingen en we willen in de gemeente Moerdijk ruimte voor al deze transitiepaden. Tevens beschrijft u aan de westkant van de gemeente Moerdijk agrarisch gebruik dat verweven is met natuur en kleinschalige recreatie (pag. 66). Kunt u kleinschalige recreatie definiëren? 1.2 Landbouwsector is reeds heel duurzaam, innovatief en klimaatrobust U beschrijft daarnaast in te willen zetten op een herkenbaar buitengebied met toekomstgerichte landbouw als drager. U wilt de ruimte geven aan agrariërs om invulling te geven aan duurzame, innovatieve en klimaatrobuste landbouw (pag. 65). We willen u meegeven dat de Nederlandse landbouw en daarmee de Moerdijkse agrariër zich kenmerkt door hoogwaardige landbouwpraktijken en innovatiekracht. De Nederlandse landbouwsector is nu al de meest duurzame, innovatieve en klimaatrobuste landbouw ter wereld. Continue ontwikkeling kenmerkt ook de Nederlandse landbouw. We vragen u om daar oog voor te hebben in deze omgevingsvisie.	1.1: We zullen de verschillende termen beter definiëren en nemen de suggestie mee om te kijken naar de terminologie uit de transitiepaden van de Sociaal Economische Raad (SER). 1.2: We herkennen uw punt ten aanzien van de huidige status van de Nederlandse en Moerdijkse landbouw en de continue ontwikkeling die hierin wordt doorgemaakt.
25.e	Zorgpunt 2: Glastuinbouw 2.1 Glastuinbouwconcentratiegebieden gemeente gebruikt in haar omgevingsvisie de term doorgroeigebieden voor de glastuinbouw. De provincie Brabant heeft in haar vastgestelde omgevingsverordening (welke 1-1-2024 in werking treedt) de termen ‘doorgroeigebied’ en ‘vestigingsgebied’ vervangen door glastuinbouwconcentratiegebied. We vragen de gemeente om deze term over te nemen aangezien de terminologie doorgroeigebied na 1 januari a.s. niet meer gehanteerd wordt binnen Brabant. ZLTO-afdeling Moerdijk staat voor toekomstperspectief van de eigen ondernemers. We willen graag dat er doorontwikkelingsmogelijkheden zijn binnen de gemeente voor de bedrijven die in de gemeente gevestigd zijn. Hiermee bedoelen we ook dat er ruimte moet zijn voor hun transitie. We willen de gemeente vragen dit mee te nemen in het maken van een afweging binnen de gekozen maatwerksystematiek zodat ruimte in eerste instantie voorbehouden is voor ondernemers uit eigen gemeente. 2.2. Solitaire glastuinbouw De gemeente heeft in de omgevingsvisie opgenomen dat bestaande solitaire glastuinbouwbedrijven onder bepaalde voorwaarden de ruimte krijgen om door te groeien tot max. 3 ha glas. We willen de gemeente erop wijzen dat de provincie Brabant nieuwe regels heeft vastgesteld voor kassen in de Brabantse Omgevingsverordening. De nieuwe regels betekenen een verruiming van de huidige mogelijkheden voor kassen onder bepaalde voorwaarden. De provincie laat de max. oppervlakte voor solitaire kassen los en vraagt bij uitbreiding boven een bepaald areaal de beleidsregel glas- voor-glas toe te passen. Gezien het aantal solitaire locaties binnen Moerdijk zal dit geen grote toename van kasoppervlakte opleveren. We vragen de gemeente Moerdijk deze ruimere mogelijkheden van de provincie over te nemen. De gemeente geeft aan dat men in het gebied aan de zuidkant van Fijnaart, waar kassen staan, inzet op transformatie van het gebied. In het geval deze kassen gaan verdwijnen willen wij u er op wijzen dat deze kassen ingezet kunnen worden in de beleidsregel glas- voor-glas van de provincie Brabant om zo perspectief te scheppen op andere solitaire glastuinbouwlocaties. 2.3 Assimilatiebelichting We waarderen de aanpassing van de gemeente Moerdijk in de tekst over assimilatiebelichting ten opzichte van de eerdere versie van deze omgevingsvisie. Vanwege de transitie van de glastuinbouw (klimaatneutraal in 2040) wordt momenteel onderzoek gedaan naar de toepassingsmogelijkheden van assimilatiebelichting in relatie tot de wens om fossielvrij te telen. De verwachting is dat het toepassen van assimilatiebelichting in sommige teelten noodzakelijk gaat zijn voor de transitie naar een fossielvrije teelt. We willen de gemeente daarom vragen om de zin ‘bij voorkeur geen assimilatiebelichting’ te verwijderen zodat dit de transitie in de toekomst niet in de weg staat.	2.1 We nemen de term glastuinbouwconcentratiegebied over en passen de omgevingsvisie hierop aan. De omgevingsvisie gaat over de ruimtelijke impact van ontwikkelingen. Of een vestiger uit de gemeente komt of een nieuwvestiger is, maakt ruimtelijk geen verschil. Bovendien is het binnen de huidige (Europese) regelgeving niet toegestaan om vestigingsmogelijkheden op deze wijze te beperken. De omgevingsvisie maakt geen directe vestiging mogelijk, maar geeft slechts de kaders waarbinnen eventueel met vestiging/uitbreiding meegewerkt kan worden. De uitwerking vindt plaats aan de hand van specifieke verzoeken en is daarmee maatwerk. 2.2: We nemen in de omgevingsvisie op dat betaande solitaire glastuinbouwbedrijven in beginsel maximaal 3 ha mogen zijn en een afweging over het gebruik van de mogelijkheden uit de beleidsregel glas-voor-glas plaatsvindt op basis van maatwerk. 2.3: De omgevingsvisie stelt “bij voorkeur geen assimilatiebelichting”. Op die manier is er nog steeds ruimte voor assimilatiebelichting wanneer het niet anders kan, bij sommige teelten. En tegelijkertijd is assimilatiebelichting niet toegestaan wanneer het niet nodig is. Daarom leidt dit niet tot een aanpassing van de omgevingsvisie. 2.4: Regels ten aanzien van bouwhoogtes passen niet bij het detailniveau van de omgevingsvisie. Een afweging over de bouwhoogten die in het buitengebied acceptabel worden gevonden, vindt plaats bij het opstellen van het omgevingsplan, waarbij een integrale afweging plaatsvindt van onder meer de noodzaak om nieuwe technieken toe te kunnen passen en de effecten op de omgeving. De genoemde bouwhoogten gelden op dit moment overigens voor vrijwel alle ontwikkelingen in het buitengebied en zijn daarom niet specifiek voor glastuinbouwbedrijven.

	2.4 Bouwhoogte Vanwege wensen tot optimalisering van de teelt en het verminderen van het energieverbruik, vragen ondernemers om ruimere bouwhoogten dan de huidige toegestane bouwhoogten in de gemeente Moerdijk. De huidige bouwhoogten voor kassen in het bestemmingsplan buitengebied is nokhoogte 10 m en goothoogte 8 meter. We willen u vragen dit aan te passen, naar het voorbeeld van glastuinbouwconcentratiegebied Nieuw Prinsenland: nokhoogte 13 m, goothoogte 9 meter. Op solitaire locaties is een nokhoogte van 9 meter en een goothoogte van 8 m wenselijk. Daarbij een hoogte van 15 meter voor bijbehorende nutsvoorzieningen.	
25.f	Zorgpunt 3: Teeltondersteunende voorzieningen (TOV) Gezien de veranderende vraag vanuit de omgeving als het gaat om klimaat en circulaire economie, en de vraag naar een duurzamere productie neemt de wens voor de inzet van teeltondersteunende voorzieningen (TOV) bij telers toe. Met TOV streven telers naar gecontroleerde productieomstandigheden om te beantwoorden aan ontwikkelingen op meerdere aandachtsgebieden. TOV bieden kansen i.r.t. bijv. thema's als zuinig omgaan met water, toenemende aandacht voor de waterkwaliteit, verbeteren arbeidsomstandigheden, verhogen plantgezondheid, vermindering inzet gewasbeschermingsmiddelen en productiezekerheid c.q. productbeschikbaarheid. Met het oog op deze kansen zien we graag ruimere mogelijkheden voor TOV in beleid. De provincie Brabant biedt verruimde mogelijkheden sinds 2022 (zie tabel 1 van deze zienswijze). We missen het thema TOV in de ontwerp omgevingsvisie Moerdijk. We willen u vragen verruimde mogelijkheden te bieden voor TOV aansluitend bij de verruimde mogelijkheden van de provincie Brabant.	De gemeente Moerdijk erkent dat het gebruik van teeltondersteunende voorzieningen (TOV) kansen biedt. Maar het is ook goed te realiseren dat het gebruik van TOV ook effect heeft op de leefomgeving en landschap. In de visie Buitengebied gemeente Moerdijk (2016) is dit vormgegeven door ruimte te bieden voor TOV, maar daaraan wel eisen te verbinden in de zin van tijdelijkheid van gebruik (waarbij de constructie zelf permanent aanwezig mag zijn) en een goede landschappelijke inpassing. De ruimte die de visie Buitengebied, onder voorwaarden, geeft, sluit aan bij de ruimte die het provinciaal beleid biedt.
25.g	Zorgpunt 4: Intensieve veehouderijen In alle sectoren van de (intensieve) veehouderij wordt al lange tijd gewerkt aan een duurzaamheidsagenda. Ook in de gemeente Moerdijk hebben veel bedrijven daar al forse stappen in gezet, en de komende jaren zullen veehouders daar nog verder in gaan. De landelijke en provinciale eisen zijn immers hoog. De sector zet in op de ontwikkeling van nieuwe stalsystemen die integraal beter zijn, daarnaast maken ze veel gebruik van reststromen van humane voedselproductie, waardoor de trend van circulaire bedrijfsvoering wordt geborgd. Veel van onze veehouders werken aan maatschappelijke doelen, maar ook aan een eerlijk verdienmodel van de boer. Toekomstgerichte landbouw gaat gepaard met verduurzaming van het agrarisch bedrijf. Hierbij kunnen boeren verschillende transitiepaden volgen, mede afhankelijk van de plaatselijke omstandigheden, de eigen ambities en de Ausgangssituation. Voor alle bedrijven geldt dat ze in 2050 volledig duurzaam zijn en in 2030 voldoen aan de door het kabinet vastgestelde normen. De heldere lange termijn normen geven daarbij ruimte aan de boer om eigen keuzes te maken binnen de mogelijkheden van het gebied waarbinnen hij of zij onderneemt. Het is mogelijk dat een boer voor verschillende onderdelen van zijn bedrijf verschillende transitiepaden kiest. Ontwikkelruimte door middel van schaalvergroting is soms noodzakelijk om duurzaamheidsdoelen na te streven en voldoende verdienmodel te realiseren. De gemeente Moerdijk heeft veel oppervlakte en weinig intensieve veehouderijbedrijven: circa vijf varkensbedrijven en tien pluimveebedrijven. In lijn met de landelijke trend, neemt ook in de gemeente Moerdijk het aantal landbouwbedrijven af. De bedrijven worden door innovatie steeds meer hightech uitgerust en schaalvergroting is naast verbreding een noodzakelijke ontwikkeling om bedrijfsopvolging mogelijk te maken. Innovaties worden gebruikt om emissies te verlagen, maar ook dierenwelzijn en diergezondheid te verbeteren. Daarnaast spelen veehouderijbedrijven een cruciale rol in de plantaardige sector binnen onze gemeente. Zij zorgen namelijk voor mest, wat wordt gebruikt als waardevolle grondstof om de gewassen te laten groeien en zorgen ze dat kringlopen beter gesloten worden. Met bovenstaande onderbouwing, hopen wij duidelijk te maken dat ontwikkelruimte noodzakelijk is voor een toekomstgerichte landbouw. Ook voor het beperkt aantal (intensieve) bedrijven in onze gemeente. In deze omgevingsvisie worden bovenwettelijke maatregelen toegepast. Wij vragen u, om daarom uw visie omtrent dit onderwerp te herzien en de wettelijke- of provinciale kaders aan te houden.	Wij herkennen uw punt. We houden hier vast aan de lijn zoals die nu reeds is verwoord in de visie Buitengebied gemeente Moerdijk (2016). In de ontwerp-omgevingsvisie is op p. 66 onder punt 3 nu opgenomen dat er geen ruimte is voor uitbreiding van intensieve veehouderijen. In de visie Buitengebied wordt echter wel, onder voorwaarden, ruimte geboden voor uitbreiding van bebouwing binnen de bouwvlakken (o.a. toets aan de BZV en het PAS bij de bouw van veestallen) en voor vergroting van het bouwvlak van de intensieve veehouderijtak tot 1,5 ha onder voorwaarden. We passen dit aan conform het beleid in de visie Buitengebied.
25.h	Zorgpunt 5: Mestvergisting T.a.v. van het punt over mestvergisting (pag. 66) willen we u graag op een aantal punten wijzen, om mestvergisting als samenwerking tussen bedrijven toch mogelijk te maken. Demissionair minister Jetten van Klimaat en Energie beschrijft in een kamerbrief van juli 2022 dat vanaf 2025 minimaal 20% bijmengverplichting van groen gas geldt. Uit het kader van de RES en deze brief volgt een belangrijke maatschappelijke opgave om lokaal, regionaal groen gas te produceren. Het aardgasnetwerk wordt daarmee lokaal gevoed waardoor	Als gemeente Moerdijk willen we geen grootschalige mestvergisters in het buitengebied, mede vanwege de invloed die dergelijke bedrijven kunnen hebben op de leefomgeving en het aantal vervoersbewegingen die dit type bedrijven met zich meebrengt. Voor grootschalige mestvergisting zien wij alleen ruimte op het Haven- en Industrierrein Moerdijk. Wel zien we kansen voor kleinschalige lokale mestvergisting, voor verwerking van mest van het eigen bedrijf, zoals omschreven in de omgevingsvisie. Ook samenwerking tussen lokale agrarische bedrijven op het gebied van mestverwerking zien wij als reële optie. Daarom leidt dit niet tot een

	invulling gegeven kan worden aan de warmtetransitie. Kijkend naar bestaande installaties, uit een grove benadering, zijn er per plattelandsgemeente één tot twee van dit soort installaties nodig. Het grote voordeel van gezamenlijke initiatieven is dat ook kleinere veehouders daaraan mee kunnen doen. Mestvergisting heeft daarnaast ook een positieve invloed op andere maatschappelijke opgaven. De agrarische sector kan met behulp van mestvergisting een flinke bijdrage leveren aan deze opgaven. Wij vragen u om mogelijkheden te creëren voor mestvergisting als samenwerking van meerdere agrarische bedrijven en ook voor (intensieve) veehouderij.	aanpassing van de omgevingsvisie.
25.i	Zorgpunt 6: Water / bodem sturend U wilt het buitengebied meer gaan benutten voor waterberging. Op dit moment wordt het waterbergend vermogen al benut van de polders. Wij vragen ons af of een klimaatpolder nodig is als we in alle polders het waterbergend vermogen gaan vergroten? In uw visie wilt u inzetten op klimaatrobuuste biodiversiteitspolders. U ziet hierbij de agrariërs als belangrijke samenwerkingspartner. Het strookt ons inziens niet met elkaar dat de agrarische sector wordt gezien als samenwerkingspartner en tegelijkertijd niet aan de voorkant van het proces is betrokken bij het opstellen van de richtlijnen en het aanwijzen van de klimaatrobuuste biodiversiteitspolders en -linten. Wij vragen u om de klimaatrobuuste biodiversiteitspolders niet te realiseren door het aanwijzen van gebieden, maar dit over te laten aan de marktwerking en om de aangewezen klimaatrobuuste biodiversiteitspolders en -linten van de plankkaart te halen. Wij vragen daarbij om met verdere uitwerking te wachten op het gebiedsproces dat volgt vanuit het NPLG/BPLG. In uw visie spreekt u over een vrijwillige invulling van de klimaatrobuuste biodiversiteits- polders, alleen is er geen sprake van vrijwilligheid als u al gebieden heeft aangewezen. Voor de agrarische ondernemers in deze gebieden is er volgens ons geen sprake van vrijwilligheid. In uw visie schrijft u dat in klimaatrobuuste biodiversiteitspolders als gevolg van klimaatverandering de grondwaterstand (tijdelijk) hoger wordt, waardoor ook de manier van het grondgebruik mee zal veranderen. Hieruit maken wij op dat deze polders een andere grondwaterstand krijgen. In een persoonlijk gesprek, donderdag 27 juli jl., is er vanuit de gemeente een toelichting gegeven over de klimaatrobuuste biodiversiteitspolders. Tijdens dit gesprek is aangegeven dat op basis van de klimaatonderlegger blijkt dat de klimaatrobuuste biodiversiteitspolders als eerste te maken krijgen met wateroverlast als gevolg van klimaatverandering en dat het niet de bedoeling is om het grondwaterpeil in deze polders te gaan verhogen. Wij willen u dan ook vragen deze laatste beschrijving op te nemen in de visie.	Het meer gaan benutten van het buitengebied voor waterberging is geen wens van de gemeente op zich, maar een gevolg van de klimaatveranderingen en de beleidswijzigingen op rijks, provinciaal en of waterschapsniveau om Nederland klimaatrobuust te maken. Het volgt onder meer uit de klimaatonderlegger die samen met u als ZLTO en vele andere partners is opgesteld en is toegelicht in uw lokale algemene ledenvergadering. De gevolgen van beleidswijzigingen op basis van de landelijke en provinciale uitgangspunten dat water- en bodemsystemen sturend zijn, zullen binnen de gemeente als eerste gevoeld worden in de lager gelegen zee- en rivierkleigebieden. Hierop zullen de gebruikers en inwoners zich moeten kunnen voorbereiden om de juiste keuzes te kunnen maken om toekomstbestig te zijn en blijven. Om het goede gesprek over (mogelijke) consequenties en gevolgen te kunnen voeren met collega overheden staan ze op de kaart. Naar aanleiding van uw zienswijze passen we de legenda op de visiekaart aan door de naamgeving klimaatrobuuste biodiversiteitspolder te laten vervallen en op de visiekaart de lager gelegen zee- en rivierkleigebieden weer te geven. De klimaatopgave vraagt om een nadere uitwerking die de betrokkenen in het gebied samen met de betrokken instanties moeten oppakken. Het moment van nadere uitwerking is nader te bepalen. P. 66 onder punt 7 van de ontwerp-omgevingsvisie doet bij meerdere partijen vermoeden dat ingezet wordt op het verhogen van het waterpeil. Bedoeld is aan te geven dat deze lager gelgen gebieden naar verwachting als eerste te maken krijgen met wateroverlast als gevolg van klimaatverandering. Dit vraagt om verduidelijking in de tekst.
25.j	Zorgpunt 7: Groenblauwe bufferzone Bij het punt over de groenblauwe bufferzone (pag. 58) wordt geschreven over gronden die nu veelal in eigendom zijn van de agrarische sector. Wij zijn van mening dat de gemeente zich te makkelijk uitspreekt over de invulling van gronden die niet in eigendom van de gemeente zijn. Het kan niet zo zijn dat er wensen over gronden uitgesproken worden, alvorens hier individueel contact met de eigenaren over is geweest. We zijn het met u eens dat agrariërs een belangrijke rol kunnen hebben als landschapsbeheerders (pag. 31). We vragen u echter wel om de dienst die daarbij geleverd wordt, passend te waarderen. We appreciëren uw aandacht voor wat er al gebeurd op het gebied van verduurzaming van de landbouw zoals carbon farming. We vragen u om deze waardering vast te houden en verder uit te bouwen.	De gemaakte afspraken ten aanzien van de wijze van uitwerken van de Groenblauwe bufferzone blijven zoals schriftelijk met ZLTO zijn vastgelegd en opgenomen zijn in het genomen raadsbesluit d.d. 16 december 2021 over de Ambitievisie groenblauwe zone, klimaatbos.
25.k	Zorgpunt 8: Ecologische hoofdstructuur U geeft in de visiekaart de nog te realiseren ecologische verbindingszone (EVZ) weer. Wetende dat naast de gemeente, de provincie een grote rol heeft in de opgave van ecologische verbindingzones, vragen we toch aandacht voor deze zones aan u als gemeente. We zijn van mening dat EVZ's op locaties geplaatst moeten worden, waar deze zo min mogelijk beperkingen voor de huidige inwoners en (agrarische) bedrijvigheid ten gevolge hebben. We verzoeken u om EVZ's te realiseren in het kader wat de provincie u geeft: op basis van vrijwilligheid.	De omgevingsvisie bevat, naast een gemeentelijke visie op 2040, ook een vertaling van relevante hogere wet- en regelgeving zoals die van de provincie Noord-Brabant. De ecologische verbindingzones (EVZ's) zijn provinciaal vastgelegd (zie Kaartbank Provincie Noord-Brabant). Gemeenten en waterschap hebben een gezamenlijke verplichting in de realisatie van deze verbindingzones, derhalve dienen we deze over te nemen. Wel blijkt de exacte situering van de EVZ niet juist overgenomen op de kaart. Dit wordt aangepast. De bedoelde EVZ's liggen in het hart van de Mark, de Dintel en de Tonnekreek, niet op de dijken.
25.l	Zorgpunt 9: Energie- en infrastructuur in de omgeving U stelt voor energie- en infrastructuurprojecten die in Moerdijk landen als voorwaarde, dat deze een lokale koppeling hebben richting verduurzamingsopgaven (pag. 55). Dit zien wij niet terug in de huidige trajecten die nu op ons afkomen zoals Delta Rhine Corridor (buisleidingenstraat), Nederwiek 3 (aanlanding wind van zee) en 380 kV Geertruidenberg — Krimpen	Wij onderkennen uw zorg over de vereiste lokale koppeling voor de energie-infraprojecten die nodig zijn voor de verduurzaming. Wij hebben deze zorgen zelf ook. Naar aanleiding hiervan hebben we met het ministerie van EZK, het ministerie van BZK, het ministerie van I&W, de provincie en de gemeenten Drimmelen en Geertruidenberg, afgesproken om gezamenlijk te verkennen wat de integrale opgave in dit gebied is. Onze inzet is om als onderdeel van dit traject een

	aan de IJssel/ Crayestein (hoogspanningsverbinding). We vragen u daarom scherp te zijn op de daadwerkelijke bijdrage vanuit deze netwerken aan de functies binnen de gemeente Moerdijk. We willen u tevens onder de aandacht brengen dat een extra aansluiting richting Zevenbergen bij knooppunt Zonzeel (pag. 67) wederom invloed heeft op het areaal landbouwgrond en de druk op omliggende gronden daarmee toeneemt.	gebiedsgerichte uitwerking op te stellen en afspraken te maken over gebiedsinvesteringen. Het college heeft onlangs haar positiebepaling aangescherpt, waarmee ook de lokale koppeling wordt verduidelijkt. Dit vraagt ook om aanscherping van de positiebepaling in de omgevingsvisie. Een extra aansluiting op Knooppunt Zonzeel hangt samen met de waarborging van de regionale bereikbaarheid. Omdat er extra woningbouw gaat plaatsvinden in zowel Moerdijk als omliggende gemeenten (binnen driehoek Zevenbergen, Etten-Leur en Prinsenbeek) wordt op termijn een extra aansluiting voorzien om drukte en filevorming te voorkomen. Alhoewel er nu nog geen concrete plannen liggen is deze ontwikkeling gezien de scope van de omgevingsvisie (2040) al wel opgenomen. We begrijpen uw zorg om de druk op de omliggende gronden.
25.m	Zorgpunt 10: Energie en verduurzaming van bedrijven U beschrijft ruimte te bieden aan kleinschalige windturbines op agrarische gronden in het kader van zelfvoorzienendheid van de agrariër (pag. 66). Een windturbine van 15 meter is voor agrarische bedrijven niet interessant genoeg om in te kunnen investeren. De gemeente heeft lokaal de mogelijkheid om vergunningen te verlenen voor windturbines met een ashoogte hoger dan 22 meter. Wij vragen u om deze mogelijkheid te gebruiken en agrariërs de ruimte te bieden die zij nodig hebben om energieneutraal te worden.	In de omgevingsvisie wordt de ruimte voor kleinschalige windturbines geboden. De afweging over de toegestane hoogte zal plaatsvinden in het kader van het omgevingsplan.
28.n	Zorgpunt 11: Vrijkomende agrarische bebouwing U beschrijft om samen met een agrariër te willen zoeken naar een passende en duurzame invulling van vrijkomende agrarische bebouwing en bijbehorende agrarische gronden (pag. 67). We vragen u hierbij ruimte te bieden voor nevenfuncties op bedrijven in het buitengebied met als voorwaarde dat dit geen belemmeringen heeft op de huidige bedrijvigheid.	De Visie buitengebied geeft nu al vrij ruime mogelijkheden voor de invulling van vrijkomende agrarische bebouwing. De visie geeft richting aan mogelijke invulling en geeft kaders waaraan initiatieven getoetst moeten worden. Een maatwerkafweging per verzoek vindt plaats op basis van het dynamisch afwegingskader zoals dat in de Visie buitengebied beschreven wordt.
28.o	Zorgpunt 12: Huisvesting internationale werknemers U zoekt naar een goede balans tussen type werkgelegenheid en het aanbod van beschikbare werknemers inclusief daarbij behorende huisvesting. Wij onderschrijven de adviezen van het rapport Roemer; ook internationale werknemers dienen met zorg en respect te worden behandeld. Dat betekent onder meer dat hen goede huisvesting wordt geboden voor een eerlijke prijs. Gezien de enorme druk op de woningmarkt is het van groot belang dat we actie ondernemen om passende huisvesting voor internationale werknemers te creëren. Daarbij onderscheiden we drie groepen: kortverblijvers, langverblijvers en vestigers. Als agrarische sector denken we dat voor de groepen lang- en kortverblijvers gezocht moet worden naar andere huisvestingsmogelijkheden buiten de kernen om de druk op de lokale woningmarkt te ontlasten. Als agrarische sector zien we daarom noodzaak om tot een andere invulling te komen van het beleid van de gemeente Moerdijk voor de huisvesting van de kort- en langverblijvers. Voor de groep internationale werknemers die werkzaam is op agrarische bedrijven heeft huisvesten op agrarische bedrijven en VAB's/andere vrijkomende bebouwing in het buitengebied de voorkeur. De tijdelijke mogelijkheid voor huisvesting van 9 maanden/ jaar in het vigerende beleid is onvoldoende toereikend voor de arbeidsinzet op diverse bedrijven. Ook zorgen deze beperkte gebruiksmogelijkheden ervoor dat het voor bedrijven onhaalbaar is om te investeren in huisvesting op een goed kwaliteitsniveau. We gaan graag verder met u in gesprek over de invulling van de mogelijkheid van huisvesten buiten de kernen. We vragen u tevens om arbeiders die werkzaam zijn op het logistiek park Moerdijk, op die locatie te huisvesten.	De huidige regels van het bestemmingsplan Buitengebied bieden al meer ruimte dan in deze zienswijze wordt beschreven. Zo is het mogelijk om, onder voorwaarden, vrijkomende agrarische bedrijfswoningen te gebruiken voor de huisvesting van eigen werknemers. De eis van 9 maanden per jaar die in de zienswijze benoemd wordt, herkennen wij niet. In het huidige bestemmingsplan Buitengebied is juist die beperking geschrapt om de huisvesting van medewerkers op het agrarisch bedrijf eenvoudiger te maken. Wel zijn wij van mening dat het voor bedrijven zoveel mogelijk de opgave is de eigen medewerkers op het eigen terrein te huisvesten, zodat er bepaalde mate van beveiliging en toezicht is.
25.p	Zorgpunt 13: Recreatie U beschrijft de recreatieve potentie van het buitengebied te benutten. We delen met u de mening om dit te optimaliseren. We willen u ook meegeven dat dit al gebeurt in de vorm van de aanleg van fietsroutes en het plaatsen van QR borden waarop meer informatie te vinden is over agrarische bedrijven in gemeente Moerdijk. In uw visie wijst u tot slot gebieden aan voor het stimuleren van recreatie. Wat verstaat u onder recreatie? Zijn dit campings/parken zoals camping Bovensluis of beperkt dit zich enkel tot fietsroutes en wandelpaden. Wetende dat recreatie- en fietsverkeer samen met landbouwverkeer op één weg grote gevaren en belemmeringen oplevert, vragen wij u terdege rekening te houden met de moeilijke positie van de agrariër in deze situatie. Zijn werkterrein ligt namelijk in deze polders en aan deze wegen. We zien echter nog te vaak dat recreanten overlast veroorzaken in het buitengebied. We werken graag mee aan optimalisatie van recreatie in het buitengebied op voorwaarde dat de gemeente stimuleert dat recreanten zich als waardig gast gedragen.	We herkennen uw zorg. Daarom staat in de visie: “We zorgen dat het buitengebied goed beleefbaar is en fijnmazig ontsloten is, bijvoorbeeld met ommetjes en (recreatieve) wandel- en fietspaden. Daarbij zetten we in op het veilig en aantrekkelijk maken van bestaande wegen in het buitengebied voor meer (elektrische) fietsen. Dat vraagt ook keuzes: waar doelgroepen samen kunnen, faciliteren we dat veilig. Waar het niet kan, zoeken we naar een passende oplossing, bijvoorbeeld eenrichtingsverkeer.” Hiermee borgen we zowel de belangen van de agrariër als de recreant passend te dienen. Dit leidt niet tot een aanpassing in de omgevingsvisie.
	Conclusie: de zienswijze geeft aanleiding tot de volgende aanpassingen: - Op p. 65 de verwijzing naar boomkwerkerijen verwijderen. - De termen duurzame landbouw, biodiversiteit, natuurinclusiviteit en kleinschalige recreatie beter definiëren. - In de tekst en in de legenda van de visiekaart de term doorgroeigebieden glastuinbouw vervangen door glastuinbouwconcentratiegebied. - Aanvulling op p.66 onder punt 2 dat solitaire glastuinbouwbedrijven maximaal 3 ha mogen zijn en een afweging over het gebruik van de mogelijkheden uit de beleidsregel glas-voor-glas plaatsvindt op basis van maatwerk. - Op p. 66 onder punt 3 opnemen dat er onder voorwaarde ruimte is voor uitbreiding van intensieve veehouderijen conform het beleid zoals opgenomen in de	

	visie Buitengebied. - P. 66 onder punt 7 verduidelijken ten aanzien van de gevolgen van de klimaatverandering en de daarmee gepaarde gaande klimaatopgave in het buitengebied. - In de legenda op de visiekaart de term klimaatrobuuste biodiversiteitspolder vervangen door de aanduiding lager gelegen zee- en rivierklegebieden.
--	---

Ambtshalve aanpassingen:

- A. Sabinadijk vervangen door Sabinapolder
- B. Campings-verblijfsrecreatie op de visiekaart:
 - Waterweelde aanduiding camping geven in plaats van vakantiepark;
 - camping Lanssen laten vervallen;
 - camping in Heijningen toevoegen;
 - op de visiekaart in de legenda achter het icoontje camping aanvulling maken: *camping – verblijfsrecreatie*.
- C. Terminologie deelgebieden aanpassen:
Zevenbergen: verstedelijkingskern, Willemstad, Klundert en Fijnaart: voorzieningenkernen, Overige kernen: dorpse woonkernen.
- D. Op p. 20 onder 2.2 “Moerdijk in de regio” - in tweede alinea verwijzing opnemen naar ontwerptafel Powerport Moerdijk en het Brabants ruimtelijk voorstel.
- E. Op de visiekaart een aanduiding voor omvang ruimtebehoefte energieprojecten 2030/2050 opnemen.
- F. Het college heeft onlangs haar positiebepaling aangescherpt, waarmee nog nadrukkelijker de zorgen over de impact op de leefbaarheid worden aangehaald en waarborging van een leefbaar en toekomstbestendig perspectief voor onze inwoners als randvoorwaarde wordt gesteld. De aanscherpingen zoals opgenomen in de door het college vastgestelde positiebepaling (september 2023) overnemen onder 5.4 punt 3.
- G. Onder 5.4 punt 10 de laatste zin aanpassen: We zullen er bij rijk en provincie op aandringen nader te onderzoeken hoe
- H. Bekostiging onder 6.4: Aanvulling in tekst opnemen ten aanzien van onderscheid in kostendragers en aandacht voor ontwikkelingen op gebied van energie-infrastructuur.
- I. De opgestelde omgevingseffectenscan als bijlage bij de omgevingsvisie opnemen.